

Mak

Namnusən Təwir Rəha Iesu Kristo Itəm Mak Təməte

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Mak

?Pah təməte naoa u? Jon Mak təməte naoa u. In sənəmə etəm tuelef kit rəha Iesu. Məto katən məmə in fren wir kit rəha Pita itəm ilau katian ikin min tepət. Naoa rəha Wək Min tatən məmə in təmuwin ilau Pol e rəhan naliwəkən təmaupən mol, kən uarisig lan, təmuwin ilau Panapas.

?Təməte tatuwin kəm pah? Kəmotən məmə Mak təmətətig Rom nian in təməte naoa u, kən okəm-naka in ilau Pita, uarisig kohamnu Pita. Mak təməte naoa u tuwin o iəfak min əpəh Rom u ilat Iaihlua min. Kitat kotitun nəhlan məto-inu in tatən-iarəp nipəti nolən min rəha netəm Isrel itəm koatol. Kən e naoa u, təməte nəghatən neen e nəghatən Arameik itəm netəm Isrel kinotitun rəkis. Məto in məuhlin nəghatən min u tuwa e nəghatən Kris itəm Iaihlua min əpəh Rom koatəghat lan.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təməte? E nian Mak təməte naoa u, kən netəm Rom koatərəməre e nitən asol itəm titəlau-in Nitəhəi Metiterenian. Rəhalat nəghatən kitəh əm, kən rəhalat suatip kotəwir, kən rəhalat nolən o nahl-ipənən nəghatən min in təwir. Nian əh, in nian təwir o nən-iarəpən Namnusən Təwir rəha Iesu Kristo. E nian əh, Namnusən Təwir təmaiu uəhai əm e nitən pisin pisin min e suatip min rəha Rom.

?Təməte naoa u o naka? Mak tolkeike məmə otən-iarəp ətuatip namnusən rafin rəha Iesu, məmə in pah, kən in təmöl naka, kən matəgətun naka. Okəm-naka in tolkeike məmə otələs-ipər nətəligən rəha iəfak min əpəh Rom, məto-inu netəmim tepət kəmotol nəratən elat. Mak təməte tepət e nian iəkis min itəm otəpanuwa e nəmegəhən rəha netəmim rəha Iesu. Kən in təmən-iarəp nolən rəha Iesu məmə in min təmətətig e nian iəkis min.

Jon Baptais tæmol æpen-æpenə e suatip
(*Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28*)

1 ¹Inu nætuounən rəha Namnusən Təwir rəha Iesu Kristo, Neti Uhgîn. ²Ien rəha Uhgîn, nərgîn u Aesea tæmæte-pən mihin e naoa aupən. Uhgîn tæmən mæmə,

“Otəplan-tu. Iatahl-ipinə rəhak iahləpis itəm otos rəhak nəghatən. In otaupən-in ik mæmə otol æpen-æpenə e rəham suatip.”^a

³“Suah kit tætaun əpəh ikin taruən-aruən ikin matən mæmə, ‘Itəmat, otol æpen-æpenə o suatip rəha Iəramərə, kən motol rəhan suatip tətuatip.’”^b

⁴Kən tol nəhlan, Jon Baptais tæmiet-pa ikin taruən-aruən ikin matol baptais e netəmim, kən matən-iarəp nəghatən rəha Uhgîn kəm ilat mæmə okotəkəike motəuhlin mæntaalat o nolən rat min rəhalat, kən motuwîn o Uhgîn, mæmə in otafəl nolən rat min rəhalat. Kən e næmtətîn kit, okol baptais elat.^c ⁵Netəmim rafin rəha nitən əh Jutia ne taon əh Jerusalem, kəmotuwa motətəlig-in rəhan nəghatən kən motən-iarəp rəhalat nolən rat min, kən Jon tæmol baptais elat əpəh e nəhau Jotan.

⁶Jon tæməsuwînən e natimnat wir. Rəhan natimnat tahmen əm e rəha ien u Elaija aupən. Rəhan natimnat kəmol e niməme kamel, kən rəhn kətəut kəmol e nuwigi kau, kən matun əm pitip ne nahui sukapak e nikinat.^d ⁷Kən tæmatən-iarəp kəm netəmim mæmə, “Suah kit u tatuarisig-in io, rəhan nəsanənən ne nəpətən taprəkis-in io. Io ekəsahmen-in minən mæmə ekeiuaiu mapeg rəkis rəhan put.”^e ⁸Ekatol baptais etəmat e nəhau, mæto in otəpanol baptais etəmat e Narmin Rəha Uhgîn.”

Jon tæmol baptais e Iesu əpəh e nəhau Jotan
(*Mat 3:13-17; Luk 3:21-22*)

⁹E nian əh, Iesu tæmiet əpəh Nasaret, latuənu kit rəha Kalili muwa. Kən Jon tæmol baptais lan əpəh e nəhau Jotan. ¹⁰Nian Iesu tæmər əpəh e nəhau, kən masipər məplan nego e neai tæmerəh, kən Narmin Rəha Uhgîn tæmeiuaiu-pa ron tahmen-pən e mak. ¹¹Kən nəghatən kit tæmisi-pər əpəh e nego e neai matən min-nulan mæmə, “Ik netik keike, ekolkeike pik ik, kən nikip tagien pik agîn ron ik.”^f

Setan tæmos-ipən-os-ipən kəm Iesu
(*Mat 4:1-11; Luk 4:1-13*)

¹²Kən roiu agîn-əh min, Narmin Rəha Uhgîn tæmit-ipən Iesu əpəh ikin taruən-aruən ikin, ¹³ima nat iarupîn min. Təmatig ikin mos

a 1:2 Mal 3:1 **b 1:3** Aes 40:3 **c 1:4** Wək 13:24; 19:4 **d 1:6** 2 King 1:8; Mat 11:8
e 1:7 Wək 13:25 **f 1:11** Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 12:18; Mak 9:7

nian fote. Nian min Setan tatos-ipən-os-ipən kəm in. Kən nagelo min kəmotasitu lan.^g

Iesu tinatətuoun matən-iarəp Namnusən Təwir
(*Mat 4:12-17; Luk 4:14-15*)

¹⁴Nian kiniləs-ipən rəkis Jon e kalapus, Iesu təmuwin əpəh Kalili matən-iarəp Namnusən Təwir rəha Uhgın kəm netəmim.^h ¹⁵Təmən məmə, “!Ure! !Rəhan nian tinuwa! !Nian rəha nərəməgəən rəha Uhgın tinatuwa iuəhkir! !Otəuhlin nətəligən rəhatəmat, motapəs pahrien nolən rat min, kən motuwin o Uhgın, kən motahatətə e Namnusən Təwir!”ⁱ

Iesu təmaun-in etəmim kuwit rəha niuwən nəm
(*Mat 4:18-22; Luk 5:1-11*)

¹⁶Nian Iesu təmətalıwək e nikali Lek Kalili, kən məplan suah mil kəiu, etəmim rəha niuwən nəm min, nərgilau u Saimon ne pian Antru. Kətuatip-in rəhalau net. ¹⁷Kən Iesu təmən-ipən kəm ilau məmə, “Uea, mətəu-pa io, muea rəhak etəmim mil, kən io ekol itəmlau nakuea etəmim mil rəha niuwən netəmim məmə okotuwa rəhak min netəmim.” ¹⁸Kən əmun kuapəs rəhalau net, kən muətəu-pən.

¹⁹Kən Iesu təmalıwək muwin təhmin min məsin, kən məplan neti Sepeti mil Jemes ne pian Jon katuəpələh e rəhalau pot matuəhl wir rəhalau net. ²⁰Kən e nian əm əh inəh, Iesu təmaun-in ilau lan, kən kuətul muapəs rəhalau tata Sepeti ne rəhan iolwək min kotəpələh e nıpəg noa pot, kən muətəu-pən Iesu.

Iesu təməhg-iarəp narmin rat e suah kit əpəh Kapaneam
(*Luk 4:31-37*)

²¹Kən Iesu ne rəhan min netəmim kəmotuwin əpəh Kapaneam. Kən e nian rəha Sapat, Iesu tuwin əpəh e nimə rəha nuəfiminən matəgətun netəmim. ²²Kən netəmim kəmotətə rəhan nəghatən, kən narmilat təmiwig pik ron mətə-inu rəhan nəghatən təfigəm, nepətən əh-ikin, kən maprəkis-in min rəha iəgətun min rəha Lou.^j

²³Kən e nian əh, suah kit narmin rat tətətig lan təmuwa imə kən mətəgət əfəməh məmə, ²⁴“!Ik Iesu etəm Nasaret! ?Nəmuwa məmə onakahro itimat? !Okəmə naka nəmuwa məmə onakərəkın itimat! !Io enəmitun rəkis ik, ik Etəm Asim rəha Uhgın!”^k

²⁵Kən mətə Iesu təmən-ipən əskasik kəm narmin rat un məmə, “!Ah! Əsəghatən, miet e suah un.” ²⁶Kən narmin rat təmol nıpətı suah apon tasiəp-asiəp, magət əfəməh miet lan.^l

g 1:13 Sam 91:11-13 **h** 1:14 Mak 6:17 **i** 1:15 Mat 3:2 **j** 1:22 Mat 7:28-29
k 1:24 Mak 5:7 **l** 1:26 Mak 9:26

²⁷Kən netəmim kəmotaut motən-ipən kəm ilat min məmә, “!Ei, naka u! Okəmә naka nəgətunən wi kit u. !Suah u tatos nəsanənən o nəghatən kəm narmin rat min, kən koatətəlig-in motol nəwian!” ²⁸Kən kəmamnus ueiuəhai әm Iesu, tuwin mapəkol әpəh e nitən Kalili.^m

Iesu təmol-wir netəmim tepət
(*Mat 8:14-17; Luk 4:38-41*)

²⁹Nian Iesu ne Jemes, Jon, Saimon, ne Antru kəmotiet e nimә rəha nuəfiminən, kən motaiu әtuatip әm kan әpəh latuənu rəha Saimon ne Antru ikin. ³⁰Nian kəmotuwın, məto uhu Saimon tatətəp-әtəp, kən mətəpil-pər e rəhan pet, kən kəmotən-ipən kəm Iesu məmә pətan әh tatimis. ³¹Kən Iesu təmuwin meapən o nelmin kən tətul. Kən nətəp-әtəpən tagim lan, kən tuwin matol nigilat nagwəhən.

³²Tinehnaipən mit tinaht, nian rəha Sapat tinol namnun, kən netəm min u koatimis, ne netəm narmin rat tətətig elat, pialat min kəmotəmik ilat motuwa o Iesu. ³³Netəmim rafin e latuənu un kəmotuwa motargəfimin әm ilat min әpəh e nafiluә e nimә un rəha Saimon ne Antru. ³⁴Kən Iesu təmol-wir netəmim tepət u koatos nimisən pisin-pisin min kotəwir, kən məhg-iarəp narmin rat tepət e netəmim, məto təmən-iəhau narmin rat min məmә okəsotəghatən, məto-inu kinotitun rəkis məmә pah u Iesu.ⁿ

Iesu təmatamnus-iarəp rəhan nəghatən әpəh Kalili
(*Luk 4:42-44*)

³⁵Kən laulaugin agin, fetukai təsirən әh, Iesu təmiet muwin әpəh ikin netəmim kotikә ikin matəfak.^o ³⁶Kən Saimon ne in min neen kəmotuwın kateam-in. ³⁷Nian kəmotəplan, kən kəmotən-ipən kəm in məmә, “Netəmim rafin koteam-in ik.”

³⁸Məto Iesu təmən-ipən kəm ilat məmә, “Kəpә. Pəs kotuwın әpəh e latuənu pisin min neen, ekamnus-iarəp rəhak nəghatən kəm netəmim mapəkol məto-inu, nat әh in әh emuwa ron məmә ekol.”

³⁹Kən muwin mapəkol rafin e nitən әpəh Kalili, mətamnus-iarəp rəhan nəghatən әpəh e nimә rəha nuəfiminən min, kən məhg-iarəp narmin rat min e netəmim.^p

Iesu təmol-wir suah kit leprosi təmol
(*Mat 8:1-4; Luk 5:12-16*)

⁴⁰Suah kit leprosi təmol təmuwa misin-pən nulın o Iesu mətasəkin-pən nəwirən ron məmә, “Okəmә nakolkeike, kən nəkitun nol-wirən io kən mafəl rəkis namkimikən lak.”

m 1:28 Mat 4:24 **n 1:34** Mak 3:10-12 **o 1:35** Mat 14:23; Mak 6:46 **p 1:39** Mat 4:23; 9:35

⁴¹ Kən Iesu nikin təmahmə pik ron, kən təmæg-əfəmäh-in nelmin mələhəu-pən lan, mən məmә, “Əwäh. Iakolkeike. !Əwir-ta!” ⁴² Kən roiu aġin-əh, nimisən leprosi təmagim mikə lan, kən nipətin tinəwir, namkimikən tinikə. ⁴³⁻⁴⁴ Kən Iesu təmən-ipən əskasik kəm suah un məmә, “Əsən-iarəpən natimnat min u kəm netənim, məto uwın əm mehm pris kit pəs in tehm məmә nipətim tinol min-nulan, kən os-ipən kəm in nat u itəm Lou rəha Moses təmən o suah kit itəm rəhan leprosi tinikə, kən netənim okotitun məmә nipahrienən ninəwir, kən rəham namkimikən tinikə.” Kən mahl-ipən tatuwin.⁹

⁴⁵ Məto suah un təmuwin kən mən-iarəp nat un kəm netənim min rafin mol Iesu təsuwinən e latuənu min məghat məto-inu nimanin netənim tərət pik koatətulosig-in. Kən o nat əh inəh, təmətan ikin netənim kotikə ikin. Kən netənim kotisi-pən əpəh ikin min rafin moatuwa ron.

Iesu təmol-wir suah kit nəwtain məsin təmimis

(Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)

2 ¹ Nian neen kinotuwa rəkis minotuwin, Iesu təmitəlig-pən min əpəh Kapaneam, kən nəghatən təmaiu muwin kəm netənim min məmә Iesu əpəh rəhan nimə. ² Kən netənim tərət kəmotuwa motər wir əpəh imə, ne ihluə ne, kən rum tikə o etənim kit min. Kən Iesu tatən-iarəp rəhan nəghatən kəm ilat.

³ Kən suah kuwit kəmotalis pialat kit motuwa o Iesu itəm nipətin məsin təmimis mətapil-pər e rəhan nimitiwin. ⁴ Nian kəmotuwa, məto netənim kinotər əpəh imə, kən okol kotəruru nuwinən kehm Iesu. Kən kotiləs motuwin əpəh ilis e nimə motos-irəkis nəhgi nimə məsin ətuatip əm əh Iesu tatətul ikin imə,^r kən motəhlman-əhlman suah un tatite e nimitiwin rəhan muwin iuəhkir əm o Iesu. ⁵ Nian Iesu təməplan nahatətəən rəhalat, kən tən-ipən kəm etəm tatimis un məmә, “Nətik, enos-irəkis rəkis nolən rat rəham.”

⁶ Məto iəgətun min neen rəha Lou kotəpələh əpəh imə, kən nikilat təməht məmә, ⁷ “?Tahro suah u tatən rat Uhgın? Nəghatən əh tərət. Uhgın əm titun nos-irəkisən nolən rat rəha etənim. !Pah min titun nos-irəkisən!”

⁸ Kən roiu aġin-əh, Iesu tiləs rəhalat nətəligən, kən məmә, “?Tahro nikitəmat tətəht pik natimnat min-nulan? ⁹ ?Itəm pəhruən timetig, itəm u məmә ekən-ipən kəm suah əh məmә, ‘Enos-irəkis rəkis rəham nolən rat,’ o itəm u timetig məmә, ‘Ətul, mİLəs rəham nimitiwin matuwin?’ ¹⁰ Məto ekol nat kit məmә onəkotitun məmә io Neti Etənim, iatos nepətən ikin-u e nətueintən o nos-irəkisən nolən rat rəha netənim.” Kən məghat

q 1:44 Lev 14:1-32 r 2:4 E nian əh, kəmol nəhgi nimə neen e tael. Kən netəm min u kəmos-irəkis tael min neen məmә otol kuhal təhmen-in suah u itəm in tatimis.

kəm suah əh məmə, ¹¹“Iatən-ipinə kəm ik məmə, ətul, miləs rəham nimitiwın matuwın imam ikin.” ¹²Kən əmun suah apon təmətul, miləs rəhan nimitiwın, maliwək matuwın, kən ilat rafin kəmotəplan, motaut, narmilat təmiwig ron kən motənwiwi Uhgın motəmə, “Ekəsotehmən əh nat kit tol min-nulan ne, nian kit.”

Iesu təmaun-in Lifae məmə otuwa muarisig-in

(Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³Iesu təmuwın min mətaliwək əpəh e nıkalkal nəhau Lek Kalili, kən nımanın netəmim kəmotuwa ron, kən tatəgətun ilat. ¹⁴Kən təmalıwək matuwın kən məplan Lifae neti Alfeas, in etəmim rəha nosən məni rəha takis, tatəpələh imə matol rəhan wək. Kən Iesu təmən-ipən kəm in məmə, “Ətəu-pa io, muwa rəhak etəmim.” Kən əmun tətul muarisig-in.

¹⁵Kən nian kit, Iesu təmuwın mətəgwən əpəh ima Lifae ikin ilat netəmim rəha nosən məni rəha takis, ne netəm nol təfagə rat neen. Kotəgwən əm kitiəh ilat Iesu ne rəhan min netəmim məto-inu netəmim tərət kotal təfagə rat nəhlan kotuarisig-in Iesu. ¹⁶Təgətun rəha Lou neen, ilat u Farisi. Kən neen kəmotəplan məmə Iesu tətəgwən əm kitiəh ilat nol təfagə min un, ne netəmim rəha nosən məni rəha takis, kən kotətapəh o netəmim rəhan min məmə, “?Tahro Iesu tətəgwən əm kitiəh ilat netəm koatol nəhlan?”^s

¹⁷Kən Iesu təməto rəhalat nəghatən, kən təmən-ipən kəm ilat məmə, “Netəm min u kəsotimis-imisən kəsotuwinən o tokita, məto netəm min u koatimis-imis koatuwin ron. Io eməsuwamən o netəm min u kotəmə kinotətuatip rəkis. Məto emuwa o netəm min u kotitun əm məmə ilat koatol nolən rat min.”

Kotapəs nagwənən o nəfakən

(Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸Kən e nian əh, netəmim min rəha Jon Baptais ne Farisi min kəmotapəs nagwənən motətuakəm o nəfakən kəm Uhgın. Kən netəmim neen kəmotuwa motən-ipən kəm Iesu məmə, “Əplan-tu, netəmim rəha Jon Baptais ne Farisi min kotətuakəm o nəfakən. ?Məto tahro rəham min kəsotolən mihin?”

¹⁹Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Nian katol lafet lan rəha etəm tatol marit, kən iərman u otol marit tətətig əh ilat in min neen motol lafet, nikitəmat tatəht məmə otətuakəm motapəs nagwənən? !Kəpə! Nian tətətig əh ilat min, kən nıkilat tətəgien, motəgwən əm. ²⁰Məto nian əpəh ikin məmə okəpaniləs-irəkis suah əh lan, kən e nian əh in əh, in min neen nıkilat otahmə ron, kən kəpanotətuakəm motapəs nagwənən.”

s 2:16 Mat 11:19

²¹Kən təmatig mən min məmә, “Suah kit min okol təsəhl-pənən nimismisi niməhan wi kit e niməhan oas itəm təmerəh. Okəmә otəhl-pən, kən niməhan wi un titun nəhap asolən niməhan oas un.

²²“Suah kit min okol tәsiuw-pənən wain wi kit e nuwigi nat oas kit, mətō-inu okəmә otiuw-pən wain wi e nuwigi nat oas itəm tәskasik, kən wain otapuəl-apuəl kən nuwigi nat oas un otahgig kən məhap, kən wain ne nuwigi nat un okuərat. Mətō wain wi okiuw-pən әm e nuwigi nat wi itəm timətmətig.”^t

Netənim min rəha Iesu kəmotəhl wit e Sapat

(Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)

²³E nian kit e Sapat, Iesu ne rəhan min netənim kəmotaliwək motuwīn-pən әpəh e niki nasumən rəha wit, kən netənim min rəha Iesu kəmotəhl wit məmә okotun.

²⁴Kən Farisi min u kotaskəlim әskasik Lou rəha Moses kəmotən-ipən kəm Iesu məmә, “!Ei, әplan-tu! E Sapat, kəsəuləkən әh e nasumən ne kəsolən natimnat min nəhlan kotərəkīn Lou. ?Tahro rəham netənim min kotol nəhlan?”^u

²⁵⁻²⁶Iesu təmuhalpin rəhalat nəghatən məmә, “Okəm-naka itəmat nakəsotafinən әh nat u Tefit təmol әpən nian Apiata in pris asol agin rəha Uhgīn. Itəmat ninotafin rəkis məmә Tefit nəumis təmus, kən tuwīn әpəh e Nimə Tapolən rəha Uhgīn, kən mīlēs pīret asim u pris min әm koatun, kən in mīlēs muwa motun ilat in min neen.”^{v w}

²⁷Kən təmatig mən-ipən min kəm ilat məmә, “!Kəməsolən Sapat məmә in nat figəm kəm netənim, mətō kəmol Sapat məmә otasitu elat kotameg!^x ²⁸Tol nəhlan, io Neti Etənim ekatərəmərə rafin e natimnat min, kən matərəmərə min e Sapat.”

Iesu təmol-wir nelmi suah kit təməfaiu

(Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)

3 ¹E Sapat kit min, Iesu təmitəlig-pən min әpəh e nimə rəha nuəfiminən kən məplan suah kit nelmin təmimis, təsəg-ətuatip-inən. ²Nian Iesu təmuwīn imə, kən netənim kəmotolkeike məmә okotən iərəkīn Lou lan, kən motalkəlik wir rōn məmә okotehm-tu məmә otol-wir suah un e Sapat, o kəp. ³Kən Iesu təmən-ipən kəm suah un məmә, “Әtul muwa u әpən,” kən tətul muwīn әpəh әpən. ⁴Kən Iesu təməhai ilat məmә, “?Rəhatat Lou təmə kotitun nolən naka e Sapat? ?Təmə təwir məmә okotol nat wir, o nat tərət? ?Təwir məmә okotosmegəh netənim, o təwir məmә okotohamnu netənim?” Mətō kotəpnəpin әm.^y

t 2:22 Afin futnot e Luk 5:37 u 2:24 Dut 23:25 v 2:25 1 Saml 21:1-6
w 2:26 Lev 24:5-9 x 2:27 Dut 5:14 y 3:4 Luk 14:3

⁵Kən Iesu tēmasipən mēplan ilat, kən neməha tol, kən nikin tahmə olat mēto-inu rəhalat-kapə tiəkis pik. Kən mən-ipən kəm suah un mēmə, “Əg-ətuatip-in-tu nelməm.” Kən suah apən tēmag-ətuatip-in nelmīn, əmun nelmīn təwir. ⁶Kən Farisi mīn apən kəmotiet motaiu ətuatip əm motuwīn motəplan rəhalat tikimīr mīn e pati rəha Herot, motol əm kitiaəh moteam-īn suatip mēmə okotiləs Iesu motohamnu.^z

Nīmanin netəmim kəmotuarisig-in Iesu

⁷Iesu ne rəhan mīn netəmim kəmotiet moteiuaiu motuwīn əpəh e nəhau Lek Kalili. Nīmanin netəmim kəmotuarisig-in ilat. Netəm mīn un neen kəmotisi-pən e latuənu rəhalat e nitən Kalili, ⁸neen kotisi-pən əpəh e latuənu əlkələh mīn ne Jerusalem rəha nitən əpəh Jutia. Neen mīn kəmotisi-pis e nəwtain mēsīn əpəh nitən Itumia ne e nəwtain nəhau Jotan entənīpən-pən matuwīn. Neen mīn kəmotisi-pəhap əpəh ikin mīn e taon mil un Taea ne Saeton. Netəm mīn un kinotəto rəkis natimnat mīn un Iesu tatol ilat, kən kotuwa mēmə okotəplan.

⁹Kən nīmanin netəmim kəmotuwa pik, kən Iesu təmən-ipən kəm rəhan mīn netəmim mēmə okotol-əpen-əpenə e pot kit mēmə otuwīn mərələh lan, mēmə nīmanin netəmim okəsotəhg-əhg pikən in. ¹⁰Məto-inu tinol-wir rəkis netəmim tēpət, kən netəm mīn u kotimīs əh kotəhg-əhg ilat mīn mēmə okotuwa iuəhkir motek Iesu.^a ¹¹Kən nian netəmim itəm narmin rat mīn kotatig elat kəmotəplan Iesu, koteiuaiu aupən-in motorin ilat motagət əfəməh mēmə, “!Ik Neti Uhgīn!”^b ¹²Məto Iesu təmən-iəhau əskasik narmin rat mīn un mēmə okəsotən-iarəpən in kəm netəmim.^c

Iesu tēmaun-in rəhan netəm tuelef mēmə okotuarisig-in (Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)

¹³Kən Iesu ne kəmotuwīn əpəh e noanu nitot mīn, kən tətəun-in netəmim neen mēmə okotuwa ron. ¹⁴Nian kəmotuwīn, kən tēmītəpun rəkis ilat tuelef kən mos-ipər ilat mēmə aposol mīn. In təmən mīn mēmə netəm mīn əh, ilat əh okotaliwək ilat mīn, kən in otahləpis ilat kotuwīn motən-iarəp namnusən təwir kəm netəmim əpəh ikin mīn, ¹⁵kən okotos mīn nēpətən ne nəsanənən o nəhg-iarəpən narmin rat mīn e netəmim.

¹⁶Netəm mīn u ilat u tēmītəpun ilat, ilat u, Saimon u Iesu tēməhun-pən mīn nərgin kit mīn mēmə Pita,^d ¹⁷ne Jemes ne pian Jon neti Sepeti mil u Iesu təmos-ipən mīn nərgilau təhan mēmə, “Poanejes,” nīpəti nəghatən əh tēmə neti kaluəluə mil, məto-inu neməha tatol ueiuəhai ilau,^e ¹⁸⁻¹⁹ne Antru, Filip, Patolomiu, Matiu, Tomas, Jemes u neti Alfeas, Tateas, Saimon u kətəun-in mēmə Selot,^f ne Jutas Iskariot u tēmegəhan-in-pən

z 3:6 Mat 22:15-16 a 3:10 Mat 14:36 b 3:11 Luk 4:41 c 3:12 Mak 1:34
d 3:16 Jon 1:42 e 3:17 Luk 9:54 f 3:18 Əplan-tu futnot e Mat 10:4.

Iesu e nelmi tikimir min. Netəm min əh ilat əh tuelef, Iesu təmos-ipər ilat.

Iesu ne Pielsepul

(*Mat 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10*)

²⁰ Uarisig, təmitəlig-pən min latuənu, kən nımanin netəmim kəmotuwa min ron, kən Iesu ne rəhan min netəmim kinotəruru namegən ne nagwənən ne. ²¹ Nian rəhan mama ne kəmotətə nəghatən u katən e Iesu, kən motuwa məmə okotit-irəkis o netəmim, məto-inu netəmim neen koatən məmə Iesu nitalməl.

²² İğətun min neen rəha Lou kəmotisi-pən əpəh Jerusalem motuwa kən motəmə Pielsepul, u in etəm-iasol rəha narmin rat min, in tətətig e Iesu, kən motəmə in tatos-ipən nəsanənən kəm Iesu məmə otəhg-iarəp narmin rat min e netəmim.^g

²³ Kən Iesu təmaun-in ilat kotuwa iuəhkir ron kən tatuəh nimaa nəghatən kəm ilat, məmə, “?Nikitəmat tatəht məmə okol Setan təhg-iarəp atip Setan? !Kəp! ²⁴ Okəmə netəmim e kantri kit koatoor ilat min, kən okotərəkın rəhalat kantri, kən nərəmərəən rəhan otisas mikə. ²⁵ Kən təhmen-pən əm, e latuənu kit, okəmə netəmim lan koatoor ilat min, kən okotərəkın ağin-əh latuənu u. ²⁶ Kən okəmə Setan tətəhg-iarəp narmin rat min rəhan e netəmim, kən tatol atip əm tikimir kəm in. ?Kən otahro nulan, rəhan nərəmərəən otətul? Wək rəhan otisas mikə.

²⁷ “Kən okol iakləh kit təsuwin əpnəpinən imə e rəha etəm kəgin kit ikin, mətakləh-in natimnat rəhan, məto otəkəike məlis e nol, mələhəu u, kən panuwin makləh-in rəhan natimnat.

²⁸ “Ekətən pahrien kəm itəmat məmə təfagə rat rafin rəha netəmim, ne nəghatən rat min itəm ilat koatən, Uhgın titun nos-irəkisən. ²⁹ Məto etəm tatən rat Narmin Rəha Uhgın, okol Uhgın təsos-irəkisən rəhan təfagə rat. Təfagə rat un otətətig kitiəh lan mətatig, okol təsikəən.” ³⁰ Iesu təmən nəhlan məto-inu kəmotəupən motən məmə narmin rat kit tətətig lan.

Mama rəha Iesu ne pian min

(*Mat 12:46-50; Luk 8:19-21*)

³¹ Kən e nian əh, mama rəha Iesu ne pian min kəmotuwa, kən moatətul əm əpəh ihluə kən motahl-ipən nəghatən o Iesu məmə tuwa-tu mehm ilat.^h ³² Kən nımanin netəmim kəmotəpələh kan keko-in Iesu, kən kən-ipən kəm Iesu məmə, “Ei, mama rəham ne pian min əpəh ihluə, kotolkeike məmə okotehm-tu ik.”

³³ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Pah u rəhak mama ne piak min?” ³⁴ Kən masipən məplan rafin ilat kən məmə, “Otəsipən-tu. İtəmat

u piak min ne rəhak mama ətuatip min. ³⁵Netəm min u koatol nəwia Uhgın, ilat u piak min, ne rəhak kaka min, ne rəhak mama.”

Etəm tatəfe nikutin natimnat

(Mat 13:1-9; Luk 8:4-8)

4 ¹Kən Iesu təmitəlig-pən min əpəh e Lek Kalili matəgətun netəmin, məto nimanin netəmin kəmotuwa ron, motol məmə Iesu tuwin e pot. Kən pot un tatəməhl-pən e lek, kən Iesu tatəpələh-pən lan. Kən nimanin netəmin kəmotəpələh əpəh ipar e nikalkal lek. ²Kən Iesu tatuəh nimaa nəghatən min kəm ilat matəgətun ilat e natimnat tepət. ³Təmən-ipən kəm ilat məmə, “Otətəlig-tu. Suah kit təmuwin məmə oteatəgtəg rəhan nikutin natimnat əpəh e rəhan nasumən. ⁴Nian təmateatəgtəg rəhan nikutin natimnat, kən neen kotisas-pən əpəh e nikalkal suatip, kən mənig min kotuwa moaton rəkis. ⁵Kən neen komotisas-pən əpəh e niki kəpiel, kən motəwiə uəhai əm məto-inu nisip noan məsin. ⁶Kən nian nərauiə təhg ilat kən kotauke-aike motamis, məto-inu nokilat təməseiuiə pikən. ⁷Kən neen kəmotisas-pən e niki nolkosik. Nian kəmotəwiə məto nolkosik tətəht-əsin ilat kən mətatu-atu-pən elat, kən kotəwiə rat kən məsotoeən. ⁸Kən neen min kəmotisas-pən e nəptən wir, kən motəwiə wir motol iahgin, kən motoe-in noalat, neen noalat tate, neen noalat sikiste, neen noalat wan-hanrit.”

⁹Kən Iesu təmatig mən-ipən min kəm ilat məmə, “Etəm matəlgin tatig, təwir məmə in otətəlig-in wir kən mitun nəghatən min u.”

Netəmin min rəha Iesu kotəmə otən-tu nipəti nimaa nəghatən u

(Mat 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰Nian Iesu ne kəmotan pisin əm ilat rəhan netəmin tuelef ne netəm kotuarisig-in, kən kotəpəh ron o nuəhən nimaa nəghatən min. ¹¹Kən Iesu təməni-pən kəm ilat məmə, “Itəmat un, Uhgın tatən-ipinə nəghatən anion rəhan kəm itəmat məmə in tatuwa məmə otərəməyə e rəhan min netəmin. Məto netəm min u iahlua min, kotəto əm nəghatən rəha Uhgın e nuəhən nimaa nəghatən. ¹²Nolən u tol min-nəhlan məmə,

‘Kotarəplan pap məto kəsotehmən,
moatəto pap, məto kəsotitunən,
kən məto-inu rəhalat-kapə tiəkis, kən ko kəpotitəlig motapəs rəhalat təfagə rat,
məmə Uhgın otos-irəkis rəhalat təfagə rat.’ ”^k

Iesu təməni-iarəp nipəti nuəhən nimaa nəghatən

(Mat 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³Kən Iesu təməni-pən kəm ilat məmə, “?Okəmə naka itəmat nəkotəruru əh nuəhən nimaa nəghatən u? ?Itəmat nəkotəmə onəkotəhro motitun min

nipəti nuəhən nimaa nəghatən pisin pisin min rafin? Otətəlig-in wir-tu məmə nəkotitun.

¹⁴“Nipəti nuəhən nimaa nəghatən e nikutin natimnat əh tahmen əm e nəghatən rəha Uhgín itəm katən-iarəp kəm netəmim, kən nisip tahmen e niki netəmim. ¹⁵Netəmim neen koatəto, mətə tahmen əm e nikutin natimnat u tatisas-pən e suatip. Nian koatəto nəghatən rəha Uhgín, mətə Setan tuwa mos-irəkis ueiuəhai əm olat. ¹⁶⁻¹⁷Kən neen koatəto, mətə tahmen əm e nikutin natimnat un tatisas-pən e niki kəpiel nokilat təseiuaiu pikən. Nian koatəto nəghatən rəha Uhgín, koatos ueiuəhai əm e nagienən, mətə təsatigən tuwəh e nikilat. Nian koatatig rat, o netəmim koatol tərət kəm ilat o nəghatən rəha Uhgín, kən koatəme ueiuəhai əm e rəhalat nəmegəhən. ¹⁸Netəmim neen min koatəto, mətə tahmen əm e nikutin natimnat u tatisas-pən e niki nolkosik. Nian koatəto nəghatən rəha Uhgín, ¹⁹mətə rəhalat nətəligən tatuwin pik o natimnat rəha nətueintən, kən ilat kotolkeike məmə rəhalat nautə ne natimnat wir min oterət. Natimnat min u kotahmen e nolkosik tətəht e nikilat, mol kotərou-in nolən nəghatən rəha Uhgín, kən məsotəe-inən noalat.^l ²⁰Kən neen min koatəto, mətə tahmen e nikutin natimnat u tatisas-pən e nəptən wir. Nian koatəto nəghatən rəha Uhgín, kotos e nikilat pahrien, kən motəe-in noalat, neen tate, neen sikiste, kən neen wan-hanrit.”

Lait u itəm kəməfətəin

(Luk 8:16-18)

²¹Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Pah tətəsiepən e lait kən mətəii-pən e pesin, o tatəhtu-pən e nipəg pet? !Kəp! Kəsələn mihin. Nian nakotasiepən e lait, kən motətu-pər e tepil məmə netəmim okotehm nat lan.^m ²²Nat katəfətəin okəike kepik, kən ne nat tatəhluaiɡ otəkəike miet-pa ikin təhag-əhag ikin.ⁿ ²³Etəm matəlgin tatig, təwir məmə in otətəlig-in wir kən mitun nəghatən min u.”

²⁴Kən matig mən-ipən min kəm ilat məmə, “Otətəlig-in wir-tu. Etəm u tatəto rəhak nəghatən mətə təsətəu-pənən, okul təsitun wir minən. Mətə etəm un tatəto matətəu-pən, in otitun tepət məsin min.^o ²⁵Tol nəhlan mətə-inu, etəm u itəm rəhan əh-ikin nitunən, kən in tatətəu-pən, kən Uhgín otos-ipən min nitunən kəm in, kən rəhan nitunən in oterət pik. Mətə etəm u itəm rəhan nitunən tikə, Uhgín otos-irəkis rafin rəhan nitunən itəm nikin təht məmə in tatos.”^p

Nuəhən nimaa nəghatən e nisən nikutin natimnat

²⁶Kən Iesu təmən min məmə, “Nərəməərəən rəha Uhgín tahmen e suah kit təmis nikutin natimnat əpəh e rəhan nasumən. ²⁷⁻²⁸Lapin min tuwin

l 4:19 Mat 19:23-24 m 4:21 Mat 5:15; Luk 11:33 n 4:22 Mat 10:26; Luk 12:2
o 4:24 Mat 7:2 p 4:25 Mat 13:12; 25:29; Luk 19:26

mətapil, kən e nərauiəgən min tuwin maliwək mətan, kən məsol minən nat kit lan ne, məto-inu nisip əm tatos-ipən niamitəən kəm in məmə otoc-in noan. Məto nikutin nat un tinəwiə muwin minol iahgin, məto suah un təruru məmə təmahro min-nulan məwiə. Kən təmərget mol iahgin, kən mol-pən nimalin, kən moe matuwın matuwın, kən minimətə. ²⁹Kən nian tinimətə, e nian əm əh inəh, suah apon tuwin miləs rəhan nisa muwin matəte rəkis matəulək-in, məto-inu nian ətuatip rəhan tinuwa.”^q

Nuəhən nimaa nəghatən e nikuti mastat

(Mat 13:31-32; Luk 13:18-19)

³⁰Kən Iesu təmən min məmə, “?Nərəmərəən rəha Uhgın tahro min-nulan? ?Karmə ekən naka məmə tahmen lan? ³¹In tahmen e nikuti mastat. Mastat un in nig kit nikutin netin, netin, netin. In təkəku e nikuti nig min rafin. ³²Məto nian kəməfe, kən təwiə mol iahgin maprəkis-in nig min itəm katəfe e nasumən, mol nelmin iahgin min, kən mənig ilis min kotuwa motol-pən niag-iagilat huə e tikəmkəmən.”

Iesu təmatəgətun netəmim e nuəhən nimaa nəghatən

(Mat 13:34-35)

³³Iesu təmatəgətun mihin nəhlan netəmim e nuəhən nimaa nəghatən tepət, məto təmatən-ipən əm tahmen məmə okotitun. ³⁴In təmatəgətun əm netəmim e nuəhən nimaa nəghatən min əh tepət. Məto nian kotan pisin əm ilat rəhan min netəmim, kən tatən-iarəp nipəti nuəhən nimaa nəghatən kəm ilat.

Iesu təmən-iəhau nimətag asol ne nəhau ne

(Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵Tinehnaipən, kən Iesu təmən-ipən kəm rəhan min netəmim məmə, “Pəs-tu kotuwın-tu əpəh entənipən-pən e lek u.” ³⁶Kən kəmotapəs netəmim, kən rəhan min netəmim kəmotuwın e pot məto Iesu tinəmuwın rəkis matəpələh. Kən kəmotiləs Iesu e pot moatuwin ilat pot neen min kotuarisig-in ilat. ³⁷Kəmoatuwin əmun nimətag asol kit nahgin-nahgin tahmen əm e nalip təmuwa. Kən peau-peau asol min kotoralkin-pən əpəh e nipəgnoa pot, kən nəhau tinatər-pən e pot, kən pot natol o namnimən. ³⁸Məto Iesu əpəh uarisig tətapil əlu-əlu matauloga-pən e pelo kit. Kən rəhan min netəmim kəmotaiu motuwa motəhgaiir lan, motəmə, “!Ei, İəgətun! !Tahro nikim təsəhtən itimat ne, iuəhkir əm ekotimis!”

³⁹Kən Iesu təmaiir mətul matən-iəhau nimətag ne nəhau məmə, “!Nahmen! !Uameg-ta!” Kən nimətag təmurahl nelmin, kən peau-peau asol min apon kəmotikə, kən təməməlinu təməməlinu.

q 4:29 Joel 3:13; Nol Əpən 14:15

⁴⁰Kən Iesu təmən-ipən kəm rəhan min netəmim məmә, “?Tahro nakotəgin pik nəhlan? Okəmә naka rəhatəmat nahatətəən tikә әh lak.”

⁴¹Məto rəhan min netəmim kinotəgin pik, kən motən-ipən kəm ilat min məmә, “!Ei nəman! ?Etəmim naka u? Nat әnnapin nimətag ne nəhau, məto ilau kətioal nəwian.”

Iesu təmәhg-iarəp narmin rat e suah kit

(Mat 8:28-34; Luk 8:26-39)

5 ¹Iesu ne rəhan min netəmim kəmotuwın motuwar әpəh entənipən-pən e Lek Kalili, әpəh ima netəm Kerasa. ²Nian Iesu tәmiet e pot, kən mәplan suah kit tәmisi-pən әpəh e nipəg kәpiel min, ikin katitənim netəmim ikin. Suah un narmin rat tətatig lan. ³Suah un tətatig әm әpəh e suwit, okol kəsaskəlimən, kən kəruru min nəlisən e nol o sen. ⁴Nian tēpət kotəlis nelmin ne nelkin ne e sen. Məto nian rafin tateatip-eatip sen, kən matoratip-oratip sen e nelmin ne nelkin ne, kən māsənən pik māsahmen-inən suah kit məmә otaskəlim. ⁵Kən lapin ne e nərauiəgən min ne nian rafin, in tətan әpəh e suwit, ne әpəh e nitot min, in pisin әm, mətagət әfəməh, kən matəte atip әm in e kәpiel asilə min.

⁶Nian suah un təmasipən-in Iesu әpəh isəu tatuwa әh, kən tәmai muwın meiuaiu misin-pən nulın ron. ⁷⁻⁸Kən mətagət әfəməh məmә, “!Iesu, ik Nəti Uhgın Ilis Agın! ?Nəmuwa məmә onakahro io?” Məto Iesu təmә, “!Ik narmin rat, iet e suah un!” Məto narmin rat apən təmә, “!Ekateasə-in e nərgi Uhgın məmә onakəsələn nalpinən kəm io!”^r

⁹Kən Iesu təmətəpəh ron məmә, “?Ik nərgəm pah?” Məto təmә, “Nərgək u, Nimanin Tēpət, məto-inu itimat tēpət.” ¹⁰Kən kəmotən-ipən əskasik kəm Iesu məmә otəsahl-iarəpən ilat әh-ikin әh.

¹¹Ikin әh, pikəs min tēpət tēpət kotalu әpəh e nikali nitot un. ¹²Kən narmin rat min apən kəmotən-ipən kəm Iesu məmә, “Kəsi, ahl-ipən-tu itimat ekotuwın o pikəs min әpəh, megəhan-in itimat ekotuwın motatig әpəh elat” ¹³Kən Iesu təmegəhan-in ilat məmә okotuwın, kən narmin rat min apən kəmotiet e suah apən motuwın әpəh e pikəs min. Kən pikəs min un kotahmen-in tu-taosan, kəmotaiu motuwın әpəh ikin təkul-əkul ikin, kən motiwig-pən әpəh ləhau e nəhau un motamnım.

¹⁴Kən netəmim itəm kəmotagwən pikəs min un, kəmotaiu motuwın motən-iarəp natun kəm netəmim min әpəh e taon rəhalat, kən motən tuwın mārəkol әpəh latuənu min. Kən netəmim tēpət kəmotuwa məmә okotəplan-tu nat un məmә kəmahrol min-nulan. ¹⁵Nian kəmotuwa o Iesu, kən motəplan suah un narmin rat min kəmotatig lan aupən, tinapəs nalmələn kən minuwın e natimnat matəpələh, kən narmilat tәmiwig ron kən motəgin. ¹⁶Kən netəm min u kəmotehm nat ətuatip e niganəmtilat

kəmotamnus nat un kəmotehm Iesu təmol e suah un ne pikəs min kəm ilat min neen. ¹⁷Məto netəm min u e nitən un kəmotən-ipən əskasik kəm Iesu məmə otatuwin məsətulən əh iməlat ikin.

¹⁸Kən nian Iesu tinatitəlig-pən min məmə otuwin e pot, məto suah un narmin rat min kəmotatig lan, təmolkeike pik məmə otuwin ilat Iesu ne, kən matən-ipən kəm Iesu məmə, “Egəhan-in io, pəs ekimnə kitat min itəmat.”

¹⁹Məto Iesu təməsegəhan-inən, məto təmən-ipən kəm in məmə, “Itəlig-pən imam ikin, kən mamnus kəm netəm imam ikin nat naka itəm Uhg'in ilis pik təmol kəm ik, kən məmə in təmasəkितun ik.”

²⁰Kən təmuwin əpəh ikin Tekapolis matən-iarəp natimnat itəm Iesu təmol kəm in. Kən nian netəmim kəmotəto, kən kəmotaut pik ron.

Pətagwəhl kit itəm tatimis ne pətan əkəku kit itəm təmimis

(Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹Kən Iesu ne kəmotuwin min e pot motitəlig-pən entənipən-pa e lek, məto nimanin netəmim kəmotuwa ron motitəlau in əpəh e nikalkal lek. ²²Kən suah kit, nərgin u Jaeras, in etəm-iasol kit rəha nimə rəha nuəfiminən, təməplan Iesu kən təmuwa misin-pən nulin ron. ²³Kən təmatətapəh o Iesu matəkəike kəm in o nasituən məmə, “Rəhak pətan əkəku tatimis pik otəsuwəhən timis. !Awi, wa-tu kian nəkələhəu-pən nelməm lan pəs təwir məmegəh!” ²⁴Kən Iesu təmətəu-pən suah un mətian, kən nimanin netəmim tepət kəmotuarisig-in kitəlau lan katiləs-pikən-ləs-pikən.

²⁵Kən pətan kit təmuwa o Iesu itəm tatos nimisən rəhalat nipitan nian rafin əm, minos nup tuelef. ²⁶Kən təmuwin məplan tokita tepət, kən mərəkin rafin rəhan məni elat, məto wək rəhalat kəmotol təto pik nahməən. Məto rəhan nimisən təməseiuaiuən, in təmər məsin min. ²⁷⁻²⁸In təməto namnusən e Iesu, kən nikin təməht məmə, “Okəmə ekek əm rəhan kot, kən rəhak nimisən otol namnun.” Kən tol nəhlan, təmuwa maliwək muarisig-in ilat, misi-pən e məntaa Iesu ikin, kən meə-pən mek rəhan kot.

²⁹Nian təmek kot rəha Iesu nəhlan, kən roiu min əm rəhan nimisən təmətul, kən təməto əm e nipətin məmə in tinəwir.

³⁰Kən roiu min əm, Iesu təməto məmə nəsanənən məsin təmiet lan, kən təmeirair matətapəh məmə, “?Pah təmek rəhak kot?”^s

³¹Kən məto rəhan min netəmim kotəmə, “Ei, əplan-tu. Netəmim koatiləs-pikən-ləs-pikən pik ik. ?Təhro nakatən nulan məmə, ‘pah təmek io?’”

³²Məto Iesu təmategəs-in məmə otehm-tu məmə pah təmek. ³³Kən əmun pətan apon tinitun məmə nian in təmek kot rəha Iesu, rəhan

nimisən tinikə. Tol nəhlan, minatəgin mətəsiəp-asiəp muwa meiuaiu misin-pən nulin o Iesu matən-ipən natimnat rafin kəm in. ³⁴Kən Iesu təmən-ipən kəm in məmə, “Nətik pətan, e rəham nahatətəən, ninuwa minəwir. Kən atuwin, pəs nəməlinuən rəha Uhgin tətətig ron ik. !Rəham nimisən tinikə!”^t

³⁵Nian Iesu təmatəghat əh kəm pətan un, kən netəmim neen kəmotisi-pən əpəh ima Jaeras ikin motuwa motən-ipən kəm Jaeras məmə, “Rəham pətan əkəku tinimis rəkis. Əsəlikiamtəən iəgətun.”

³⁶Məto Iesu təməsətəlig-inən rəhalat nəghatən, kən mən-ipən kəm Jaeras məmə, “Əsəginən, məsolən nikim tərət. Ahatətə əm lak.”

³⁷Kən Iesu təmən-iəhau netəmim məmə okəsotuarisig-inən ilau, kən mit əm Pita ne Jemes ne pian Jon motuwın. ³⁸Kən kəmotuwın əpəh ima Jaeras ikin motəplan netəmim tərət kəmotuwa motasək moatəun-əun. ³⁹Kən Iesu təmuwın əpəh imə mən-ipən kəm ilat məmə, “?Nakotagət pik nulan o naka? ?Kən motasək pik o naka? Pətan əkəku u təsimisən, tətəpıl əm.” ⁴⁰Kən netəmim kəmotalah-əmnu. Məto Iesu tahl-iarəp ilat məmə okotiet motuwın əpəh ihluə. Kən mit əm rəhan etəmim miləhal ne mama ne tata rəha pətan əkəku un motuwın əpəh pətan əkəku un tatəməhl ikin. ⁴¹Kən Iesu təmos nelmin, mən e rəhalat nəghatən məmə, “*Talita kum,*” nıpəti nəghatən un təmə, “!Pətan əkəku, iatən-ipinə kəm ik məmə onakətul!”^u

⁴²Kən roiu min əm, pətan əkəku apon təmətul minataliwək. (Pətan əkəku un tinos nup tuelef.) Nian netəmim kəmotəplan nat un Iesu təmol, kən narmilat təmiwig pik ron. ⁴³Kən Iesu təmən-ipən əskasik kəm netəm min un məmə, “Onakəsotən-iarəpən nat un kəm suah kit.” Kən matig mən-ipən min kəm ilat məmə okotos-ipən nagwənən kit kəm pətan əkəku un tun.

Netəm Nasaret kəməsotisiai-inən Iesu

(*Mat 13:53-58; Luk 4:16-30*)

6 ¹Iesu təmiet ikin-un kən rəhan min netəmim kəmotətəu-pən motuwın əpəh iman ikin. ²Kən e nian rəha Sapat, Iesu tuwın əpəh e nimə rəha nuəfiminən matəgətun netəmim. Kən netəmim tərət itəm kəmotətə rəhan nəghatən, kəmotaut pik ron motəmə, “?Ei nəman, kəruru məmə suah əpəh təməmik hiə natimnat min əpəh? ?Kəruru məmə təmahrenatig nəhlan? ?O kəruru məmə təmahrol nəhlan matol nat pispis min əpəh? ³Kitat kotitun əm məmə suah əh iol əm nimə. In neti Meri, pia Jemes, Joses, Jutas ne Saimon. Kən kitat rəhan kaka min kotatig.” Kən nıkilat təsagienən ron kən motəuhlin məntaalat ron.

t 5:34 Mak 10:52; Luk 7:50; 17:19 u 5:41 Luk 7:14

⁴Məto Iesu təmə, “Ien rəha Uhgın katisiai-in pik ikin min rafin. Məto rəhan min əm, ne netəm iman ikin kəsotisiai-inən.”^v

⁵Kən ikin əh, okol təsolən nat pispis kit ikin, məto rəhan əmun, titun nələhəu-pənən nelmin e netəm koatimis neen, kən kotəmegəh min. ⁶Kən Iesu narmin təmiwig pik o netəm iman ikin məto-inu kəsotolkeikeən məmə okotən niphahrienən lan. Kən təmaliwək muwin latuənu min rafin, matəgətun netənim.

Iesu təmahl-ipən rəhan netəm tuelef məmə okotuwin e nitən min
(*Mat 10:5-15; Luk 9:1-6*)

⁷Kən matig maun-in min rəhan netəm tuelef kotuwa ron, kən mahl-ipən ilat keiu-keiu. Təmos-ipən nəsanənən kəm ilat o nəhg-iarəpən narmin rat min e netənim. ⁸Kən mən-ipən nəghatən u kəm ilat məmə, “Onəkəsotosən nat kit e rəhatəmat naliwəkən, məto onəkotos əm kasikin rəhatəmat. Onəsotosən məni kit e paos rəhatəmat, kən məsotosən pıret, o kətim, o nat kit. ⁹Onəkotuwin e put, məto onəsotosən sot kəiu. ¹⁰Okəmə onəkotuwin əpəh ima suah kit ikin, kən otapıl əm e rəhan nimə motatig kətatig kətoarus motiet latuənu əh. ¹¹Kən okəmə onəkotuwin e latuənu kit, məto netənim neen kəsotolkeikeən məmə okotit itəmat nakotuwin e rəhalat nıpəgnoa nimə, o kəsotətəlig-inən rəhatəmat nəghatən, kən nian nəkoatiet e rəhalat latuənu, nəkotəkəike motohapıspis rəkis nısip e nelkıtəmat məmə ilat okotıtun məmə nəmotəuhlin-pən məntaatəmat olat.”^{w x}

¹²Kən kəmotiet motuwin motən-ipən kəm netənim məmə okotəuhlin nətəligən rəhalat, motapəs pahrien nolən rat min, kən motuwin o Uhgın. ¹³Kən motəhg-iarəp narmin rat min tətət e netənim, kən motol-pən oel e netəm min u koatimis, kən motol-wır ilat.^y

Kig Herot Antipas təməən Jon Baptaıs məmə tınəmegəh min
(*Mat 14:1-2; Luk 9:7-9*)

¹⁴Kən Kig Herot Antipas təməto nəghatən rəha Iesu tınuwin minapakol e nitən min rafin. Kən netənim neen kotəmə in Jon Baptaıs əpəh tınaiir-pa min mol tatos nəsanənən o nolən nat pispis min.^z

¹⁵Məto netənim neen min kotəmə in Elaija, neen min kotəmə ien kit rəha Uhgın məto tahmen e ien min rəha Uhgın əupən.

¹⁶Məto Kig Herot Antipas təməto, kən məmə, “Jon Baptaıs əpəh emətətıp rəkis rəhn-kapə, məto tınəmegəh min.”

Nolən itəm Kig Herot Antipas təmohamnu Jon Baptaıs lan
(*Mat 14:3-12; Luk 3:19-20*)

¹⁷⁻¹⁹Kig Herot Antipas təməən nəhlan məto-inu in təmol nat kit təsahmenən. Pian Filip təmatit pətan kit nərgin un Herotias mioal marit,

v 6:4 Jon 4:44 w 6:8-11 Luk 10:4-11 x 6:11 Wək 13:51 y 6:13 Jem 5:14
z 6:14 Mat 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19-20

kən Kig Herot Antipas tit-irəkis pətan un ron mioal marit. Kən Jon təmatən-ipən kəm in məmə, “Nakatərəkkin Lou. Təsahmenən məmə onakit pətan rəha piam.” Kən Herotias təməto nəghatən un kən metəhau Jon ron, kən molkeike məmə okohamnu, məto kəp. Kig Herot Antipas təmolkkeike məmə otol rəhan pətaguihl nikin tagien, kən mahl-ipən rəhan min netəmim kotuwın motaskəlīm Jon kəlis ətain, kən kiləs kan kiləs-ipən e kalapus.^a ²⁰Məto Kig Herot Antipas tatisiai-in Jon mitun məmə in etəm asim, kən in etəm ətuatip kit mol tatehm wir kən məsohamnuən. Nian tərət tətə nəghatən rəha Jon, kən tinəruru əfəməh, məto tolkeike məmə otatətəlig-in.

²¹Matuwın matuwın Herotias tinos rəhn matip Jon e nian kəmatol lafet lan rəha Kig Herot Antipas e nian təmaair lan. Kig təmaun-in rafin netəm-iasol rəhan min, ne netəm-iasol rəha rəhan mopael min, ne netəm-iasol rəha netəm Kalili, məmə okotuwa motehm motagwən.

²²Kən e nian əh, pətan əkəku un neti Herotias təmuwa imə matol tanis e niğanəmtilat. Kəmotəplan təmōl tanis kən nikilat təmagien pik ron. Kən kig apōn təmən-ipən kəm pətan əkəku apōn məmə, “Okəmə nakolkeike naka, nakətapəh-in ron io, kən ekos-ipinə kəm ik.” ²³In təmən-iəkis kən mos noanawil ron məmə, “Nat naka nakolkeike kən measiə-in ron io, ekos-ipinə. Nat ənpərin okəmə iahgin tahmen e nipilga rəhak natimnat, məto ekəike mos-ipinə.”

²⁴Kən pətan əkəku apōn təmuwın əpəh ihluə matətapəh o rəhan mama məmə, “?Mama, oekeasiə-in naka o kig?” Məto rəhan mama təmə, “Uwın measiə-in rəhn-kapə Jon Baptais.”

²⁵Kən pətan əkəku apōn təmaui ueiuəhai əm muwın əpəh imə o kig kən məmə, “Ekolkeike məmə onakiləs-ipa rəhn-kapə Jon Baptais u-roiu agin, kəmələhəu-pən e pilet kit.”

²⁶Kən nat un təmōl kig nikin tahmə pik, məto okol təsapəsən, məto-inu tinəmos rəkis noanawil e niğanəmtilat netəmim u kəmotuwa o lafet. ²⁷Kən mahl-ipən rəhan kit mopael məmə otaiu əm muwın miləs rəhn-kapə Jon Baptais muwa. Kən mopael apōn təmuwın əpəh e kalapus kən mətətip-rəkis rəhn-kapə Jon Baptais, ²⁸kən mələhəu-pən e pilet kit miləs muwa, kən miləs-ipən kəm pətan əkəku apōn, kən tiləs muwın kəm rəhan mama. ²⁹Nian netəmim min rəha Jon Baptais kəmotətəto netəmim kəmotamnu nat un kəmōl e Jon, kən kotuwa motiləs nipətin motuwın motitənim e nipəg kəpiel rəha nolən suwit.

Netəm tuelef rəha Iesu kəmotitəlig-pa min ron

(Luk 9:10)

³⁰Kən aposol min rəha Iesu kəmotitəlig-pa min ron, kən motən-ipən natimnat rafin itəm kəmotol, ne nəghatən min itəm kəmotəgətun

netəmim lan.^b ³¹Məto netəmim tepət koatuwa moatuwin moatiet moatuwin, kən Iesu ne rəhan min netəmim kinotəruru nagwənan ne namegən ne. Kən Iesu tən-ipən kəm ilat məmə, “Pəs-tu kotuwin-tu əpəh ikin kit netəmim kotikə ikin, kən nakotameg məsin.” ³²Kən ilat əm motuwin e pot kit minotuwin əpəh netəmim kotikə ikin.

Iesu təmagwən nəman faif-taosan
(*Mat 14:13-21; Luk 9:11-17; Jon 6:1-14*)

³³Məto netəmim tepət kəmotəplan ilat nian kəmotiet, kən motitun ilat. Kən kəmotiet e latuənu min motaiu kaupən-in ilat, motuwin əpəh koatuwin ikin. ³⁴Nian Iesu təmuwar e pot məplan nimanin netəmim tepət kinəmotuwa rəkis, kən təmasəkitun ilat, məto-inu kotahmen əm e sipsip min itəm etəmim tikə o nehmən ilat. Kən təmətəl matəgətun ilat e natimnat tepət.^c

³⁵Tinehnaipən, kən netəmim rəha Iesu kəmotuwa motən-ipən kəm in məmə, “Tinətalugin, kən ikin-u kəsətigən ikin. ³⁶Təwir məmə onakahl-ipən-ta netəmim koatuwin əpəh e latuənu min, ne əpəh ikin min, məmə okotos-nəmtin nigilat nagwənan.”

³⁷Məto in təmən-ipən kəm ilat məmə, “Kəp, itəməhal əm. Nakəhlagwən netəm min əh.” Məto kotəmə, “!Naka! ?Nakəmə oekotuwin motərakin məni asol agin u tu-hanrit tenarius o nosən piret lan o nagwənan nimanin netəmim u?”^d

³⁸Məto Iesu təmə, “?Nakoatos piret kuwəh? Otuwin motehm.” Kəmotuwin motehm kotəmə, “Piret faif, kən nəm kəiu.”

³⁹Kən Iesu tən-ipən kəm rəhan min netəmim mə okotol netəmim kotəpələh e manuwihl amiəmitə fifti fifti ne uan-hanrit uan-hanrit, ⁴⁰kən kəmotəpələh nəhlan fifti fifti ne uan-hanrit uan-hanrit. ⁴¹Kən Iesu təmos piret faif ne nəm mil u kəiu, kən mətag-pər əpəh e neai məfak ron, kən məmkas piret un məmki-pən kəm rəhan min netəmim məmə okotoor kəlin kəm netəmim. Kən matig mos min nəm mil u kəiu məmkas moor kəm netəmim. ⁴²Kən netəmim rafin kəmotun nərpilat tasis, ⁴³kən motapəs nimismisi piret un ne nəm mil un, kən netəmim min rəha Iesu kotaii-pən e kətim asol tuelef kotər wir. ⁴⁴Kən netəm min u kəmotagwən, nəman elat kotahmen e faif-taosan.^e

Iesu təmaliwək e nətuei nəhau
(*Mat 14:22-33; Jon 6:15-21*)

⁴⁵Kən roiu agin-əh min, Iesu təmən-ipən kəm rəhan min netəmim məmə okotiləs pot kit motaupən motuwin entənipən-pən əpəh ikin kit

b 6:30 Luk 10:17 **c 6:34** Nam 27:17; Mat 9:36 **d 6:37** Roiu, tu-hanrit tenarius tahmen e tu-hanrit-taosan vatu. **e 6:35-44** Mak 8:1-9

nərgin u Petsaeta, məto in otatig mahl-ipən paupən netəmim koatuwin iməlat min ikin-u panuwın. ⁴⁶Nian tinauiatipin rəkis netəmim, mahl-ipən ilat koatuwin, kən muwin əpəh e nitot məmə otəfak.^f

⁴⁷Kən tinətalugin, pot tinuwın əpəh ilugin ətuatip əpəh e lek, məto Iesu tətən pisin əm əpəh ipar. ⁴⁸Kən məplan ilat kotasua kitasua məto kinotərou məto-inu nımətəg tatoh ilat. Kən tinatian-ian, kən taliwək e nətuei nəhau matuwa. Təmaliwək muwa, iuəhkir əm taprəkis-in ilat.

⁴⁹⁻⁵⁰Kən nian netəmim min rəha Iesu kəmotəplan taliwək e nətuei nəhau matuwa, kən nikilat təht məmə narmi suah kit. Kən ilat rafin kəmotəplan, kən motəgin katearig əfəməh. Məto roiu agin-əh əm, Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “!Ei, nikitəmat tətul məha-məha. Io u inu. Sotəginən!”^g ⁵¹Kən muwin e pot məplan ilat moatəpələh, kən nımətəg təmurahl nelmin, kən kəmotaut pik ron,^h ⁵²məto-inu rəhalat-kapə tiəkis. Kəmotəplan pap Iesu təmagwən netəmim tepət e pıret noan məsin əm, məto ilat kotəruru əh məmə in pah.

Iesu təmol-wir netəm koatimıs əpəh Kenesaret
(*Mat 14:34-36*)

⁵³Kəmotuwın entənıpən-pən motuwar əpəh ikin kit nərgin u Kenesaret, kən motietain pot ikin. ⁵⁴Nian kəmotuwar ikin əh, netəm ikin kəmotitun ueiuəhai əm məmə in Iesu. ⁵⁵Kən kəmotaiu motuwın əpəh latuənu min moatən-ipən kəm netəmim. Kən nian kotəto məmə Iesu əh-ikin əh, koatəmik netəm koatimıs e rəhalat pet motuwa ron. ⁵⁶Kən ikin min rafin Iesu tatuwin-pən ikin e latuənu əlkələh, ne latuənu asol min, ne ikin min rafin titəlau, netəmim kotəmik netəm koatimıs motiet katəlin əm ilat əpəh maket ikin. Kən kəmoatəkaike katən-ipən kəm Iesu məmə otegəhan-in ilat kotek əm nıpəgnəmti rəhan kot. Kən netəmim rafin u kəmotek rəhan kot, kən motəwir e rəhalat nimisən.

Netəm-iasol min kəmotetəhau Iesu o kastom rəhalat
(*Mat 15:1-9*)

7 ¹Kən Farisi min ne iəgətun neen rəha Lou, kəmotisi-pən əpəh Jerusalem, motuwa moatəpələh ilat Iesu. ²Kən kəmotəplan məmə netəmim min rəha Iesu kəmotəgwən kən məsotaikuas wirən e nelmilat e nolən rəha Farisi min.ⁱ

³Farisi min, ne netəm Isrel tepət, kəmoatətəu-pən ətuatip kastom rəha tipilat nuwəh min. Okəmə kəsotaikuas wirən e nelmilat un, kən kəsotəgwənən. ⁴Kən nian koatisi-pən e maket moatuwa, məsotəgwənən pitən, motaupən kaikuas e nelmilat kən panotəgwən. Kən moatətəu-pən natimnat tepət min nəhlan itəm kəmosos o tipilat nuwəh min. Kən

kastom ətuatip əh-ikin rəha naukuasən e sospən, ne panikin, ne pesin u kəmol e iaen.]

⁵Kən inu Farisi min ne iəgətun min rəha Lou kotətapəh o Iesu məmə, “?Tahro rəham min netəmim kəsotətəu-pənən kastom rəha tipitat nuwəh min? ?Tahro kəsotaupənən motaikuas pitən e nelmilat u panotagwən?”

⁶Məto Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Aupən Aesea təmən-iarəp nəghatən rəha Uhgın kən məht ətuatip itəmat lan u rəhatəmat nənən təwır, məto nikitəmat tamkimik. In təmən məmə,

‘Uhgın təmə netəm min u kotisiai-in io e nəghatən əm rəhalat, məto nikilat tətən-pən əh əpəh isəu.

⁷Motəfak kəm io o nat ərnapın əm

məto-inu ilat kotəgətun netəmim e lou itəm etəmim əm təmöl motəmə lou rəha Uhgın, məto kəp.’”^k

⁸Kən Iesu təmən min kəm ilat məmə, “Itəmat nakotapəs Lou rəha Uhgın moatətəu-pən əm kastom rəha etəmim.”

⁹Kən mən-ipən kəm ilat məmə, “Nakotausit pik o nolən apən rəhatəmat məmə nakotapəs Lou rəha Uhgın kən motətəu-pən atip əm kastom rəhatəmat. ¹⁰Moses təmən məmə, ‘Onakisiai-in rəham tata ne mama. Okəmə suah kit tatəghat rat e rəhan tata ne mama, okəike kohamnu.’^l

¹¹Məto itəmat nakotən məmə, suah kit okəmə tapəs nasituən e rəhan tata ne mama kən mən-ipən kəm ilau məmə, ‘Rəhak u nat u ekəmə ekasitu etəlau lan, məto emələhəu əm məmə rəha Uhgın. Kən nat katos-ipən kəm Uhgın okol kəsöl minən nat kit lan.’ ¹²Kən motatig moatən-iəhau min o nasituən e rəhan tata ne mama. ¹³Məto e nolən əh, nakotəgətun netəmim e rəhatəmat kastom motöl nəghatən rəha Uhgın tatöl əm nat ərnapın lan. Kən natimnat min tepət min nəhlan itəmat nəkoatöl.”

Nat tol netəmim kotərat e niganəmti Uhgın

(Mat 15:10-20)

¹⁴Kən Iesu təmaun-in nimanin netəmim məmə okotuwa iuəhkir ron kən məmə, “Otətəlig-in wir-tu io məmə nəkotitun. ¹⁵Nat etəmim tatərge təsölən etəmim tamkimik e niganəmti Uhgın, məto nat tatiet e niki etəmim tatöl etəmim tamkimik e niganəmti Uhgın.”^{m 16 n}

¹⁷Nian Iesu təmiet e nimanin netəmim un kən muwın əpəh imə, kən rəhan min netəmim kotətapəh o nıpəti nəghatən min un kəm in. ¹⁸Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Okəmə naka itəmat min rəhatəmat-kapə tikə. Onəkotəkəike motitun məmə natimnat itəm etəmim tatərge in

j 7:4 Mat 23:25 k 7:7 Aes 29:13 1 7:10 Eks 20:12; 21:17; Dut 5:16

m 7:15 Wək 10:14-15 n 7:16 E kopi oas min neen rəha Niutesteman itəm kəməte e nəghatən Kris aupən, koatən ves 16 nəhlan: “Etəm matəlgın tatig, təwır məmə in otətəlig-in wir kən mitun nəghatən min u.”

tahmen əm e nat ihluə təsolən etəmim tərət e niġanəmti Uhgīn. ¹⁹Məto-inu tərge kən təsuwinən e nikin, məto tatuwin e tipəin u, kən matiet min.” (E nəghatən əh Iesu təmən-iarəp məmə nəgwənən rafin katun təwir e niġanəmti Uhgīn.)

²⁰Kən məmə, “Məto nat itəm tatiet e niki etəmim, in tol etəmim tətəmkimik e niġanəmti Uhgīn. ²¹Məto-inu niki etəmim tətəht natimnat tərət tərət, ilat u: nīpitan ne nəman ne, koatit anion ilat min; nakləhən; nohamnuən itəm; ²²nakləh-inən pətan rəha suah pisin; naumisən o natimnat; nolən rat min; neiuwən; nolən rəha nit ərnapin əmən nīpitan ne nəman; netetən; nənən nikal itəm; nausitən; nalmələn. ²³Nolən rat min əh, ilat əh kotisi-pən e niki netəmim kən motol ilat kotəmkimik e niġanəmti Uhgīn.”

Iesu təməhg-iarəp narmin rat e neti pətan kit
(*Mat 15:21-28*)

²⁴⁻²⁶Kən Iesu təmīet ikin-un kən məsou pəhap muwin əpəh Fonisia, ima Iaihlua min e nitən rəha Siria, mətatig e nimə kit iuəhkir o taon u Taea, matəhluəig məsolkeikeən məmə netəmim okotitun məmə in tətətig əh-ikin əh, məto okol təsəhluəigən. Məto pətan kit əh-ikin, narmin rat tətətig e rəhan pətan əkəku. Pətan un təmair ikin əh, kən in təsəfakən, in Iaihlua. (Netəm Isrel kotəmə Iaihlua min kotahmen e kuri.) Nian təməto natimnat wir min itəm Iesu tatol ilat, kən tasək muwa misin-pən nulīn ron məmə otəhg-iarəp narmin rat e rəhan pətan əkəku. ²⁷Məto Iesu təmə, “Kəpə. Pəs kaupən kəgwən nisualkələh. Təsəwirən məmə okərakin-pən nəgwənən niġi nisualkələh kəm kuri min.”

²⁸Məto pətan u təmə, “Nīpahrienən etəm-iasol, məto kuri min koatun əm nimismisi nəgwənən niġi nisualkələh itəm kotisas-pən e nīpəg tepil.”

²⁹Kən Iesu təmən-ipən ron məmə, “Məto-inu nəmuhalpin wir rəhak nəghatən, uwīn-tu əpəh imam ikin məplan narmin rat tiniet rəkis e rəham pətan əkəku.” ³⁰Pətan u təmaiu muwin iman latuənu məplan rəhan pətan əkəku tətəpīl-pər wir əm e rəhan pət, kən narmin rat tiniet rəkis lan.

Iesu təmol-wir suah kit matəlgin talu məruru nəghatən

³¹Kən Iesu təmīet ikin-un ima netəm Taea kən muwin-pən əpəh Saeton matuwīn əpəh e nəhau Lek Kalili, məto təmuwin-pən əpəh Tekapolis ikin. ³²Kən netəmim kəmotit suah kit matəlgin talu kən məruru nəghatən motuwa məmə Iesu otələhəu-pən nelmin lan pəs tətə təwir. ³³Kən Iesu təmit suah un mian əpəh isəu məsin o netəmim, kən miləs-ipən noa nelmin e matəlgin kən magəh nelmin^o mələhəu-pən e nami suah un.

o 7:33 E nian min əh, netəmim nikilat təht məmə nahui noan in tahmen e mərisin kən tətəsitə e nimisən.

³⁴Kən masipər əpəh e neai, kən mamegahl ron e rəhan nəghatən məmə, “*İfata!*” Nipətin təmə, “*!Əwir-ta!*” ³⁵Kən əmun suah un tınatəto nat, kən namin tınəwir minatəghat wir.

³⁶Kən İesu təmən-İəhau ilat məmə okəsotənən nat un kəm netəmim. Məto nian İesu təmatəkəike kəm ilat, kən ilat kəmotəkəike kən-İarəp kəm netəmim.^p ³⁷Kəmotaut pik ron motəmə, “*Natimnat rafin itəm tatol, məto in təwir pik aɡın. Netəm u matəlgilat talu kinoatəto nat, ne netəm kotəruru nəghatən kinoatəghat.*”^q

Iesu təmagwən netəmim fo-tausan

(*Mat 15:32-39*)

8 ¹E nian kit min netəmim tərət kəmotuwa min ron, kən məto, nigilat nagwənən tınikə. Kən İesu təmaun-in rəhan min netəmim kotuwa kən tən-ipən kəm ilat məmə, ²“*Nikik tınahmə pik o netəm min əpəh məto-inu, kəmotuarisig-in io minotos rəkis nian kisil, kən roiu əh, nigilat nagwənən tınikə.*” ³Okəmə ekahl-ipən ilat koatuwin əh-roiu, kən niɡanəmtilat otapın e suatip, kən sueiuei otoh ilat, məto-inu kəməsotagwənən nuwəh, kən neen kəmotisi-pən əpəh isəu.”

⁴Kən rəhan min netəmim kəmotətapəh ron məmə, “*?Okəmik hiə pıret tahmen-in nagwənən ilat? İkin-u taruən-aruən ikın, netəmim kəsotatıgən ikın.*”

⁵Kən İesu təmətapəh olat məmə, “*?Nakoatos pıret kuwəh?*” Məto kotəmə, “*Sepın.*”

⁶Kən təmən-ipən kəm netəmim məmə okotəpələh, kən mos pıret un məfak matən-ipən tagkiu ron kəm Uhgın, kən məmkas mos-ipən kəm rəhan min netəmim məmə okotoor kəlin kəm netəmim, kən kəmotol mihin. ⁷Kən kəmotos min nəm əlkələh neen ka, kən İesu təfak ron kən mos-ipən min kəm ilat məmə okotoor kəlin kəm netəmim. ⁸⁻⁹Kən netəm min u İesu təmagwən ilat kotahmen e fo-tausan, kəmotun nagwənən nərpilat tasis, kən kapəs nimismisi nagwənən, kən kəii-pən e kıpəhau sepın kotər.^r ¹⁰Kən İesu tahl-ipən netəmim koatuwin iməlat min ikın. Kən ilat rəhan min netəmim kəmotuwın e pot kan əpəh e nitən Talmanuta.

Farisi min kəmotən məmə okotehm nəmtətin kit

(*Mat 16:1-4*)

¹¹Kən Farisi min neen kəmotuwa o İesu moatərgəhəu kəm in motən-ipən kəm in məmə otol-tu nəmtətin asol kit pəs kotitun məmə in təmisi-pən pəhrien o Uhgın, o kəp. ¹²Kən İesu nikin təmərou, kən mamegahl ron kən məmə, “*?Karmə tahro netəm min u-roiu ne kotəmə*

okotəplan-tu nəmtətin kit? Məto iatən pəhrien kəm itəmat məmə okol kəsələn nəmtətin kit kəm itəmat.”^s

¹³Kən mapəs ilat motuwın e pot kan əpəh e nıkalı nəhau lek entənıpən-pən.

Is rəha Farisi ne is rəha Kig Herot Antipas

(Mat 16:5-12)

¹⁴Rəhan min netəmim kəmotaluin nəmikən pıret məto kəmos əm kitıəh əm motuwın e pot. ¹⁵Kən İesu təmatəhag kəm ilat məmə, “Otehm wir itəmat o is rəha Farisi min ne is rəha Herot Antipas.”^t

¹⁶Kən kəmotən-ıpən kəm ilat min məmə, “Tətən nəhlan məto-inu kəməsotəmikən pıret.”

¹⁷Kən məto İesu tınıtun rəhalat nətəligən kən mən məmə, “?Təhro nakoatən nəghatən əh məmə nəməsotəmikən pıret? ?Təhro itəmat nəkəsotehmən əh kən məsotıtunən əh? !Rəhatəmat-kapə tıəkis!^u ¹⁸Nıganəmtitəmat u ikin. ?Təhro nəkəsotehmən nat? Kən matəlgitəmat u ikin. ?Təhro nəkəsotətoən nat? Ekıtun məmə okəmə naka nınəmotaluin natımnat itəm kınotuwa rəkis. ¹⁹?Nıan emos pıret əh faif məmkas mos-ıpən kəm netəmim min əpəh faif-tausan kotun, kən uarisıg nəmotaii-pən nımısmısın e kətım asol kuwəh?” Məto kotəmə, “Tuelef.”^y

²⁰Kən təmətapəh min olat məmə, “?Kən nıan emos pıret əh sepin məmə ekos-ıpən kəm netəm min əpəh fo-tausan kotun, kən uarisıg nəmotaii-pən nımısmısın e kətım asol kuwəh?” Məto kotəmə, “Sepın.”

²¹Kən təmətapəh olat məmə, “?Məto itəmat nəkotəruru əh io?”

İesu təmol-wır suah kit nıganəmtın təpıs

²²Kən kəmotuwar əpəh ikin kit katən məmə Petsaeta, kən netəm ikin kəmotıt suah kit nıganəmtın təməpıs motuwa kən kətəsək əhgin İesu məmə otələhəu-pən nelmin lan. ²³Kən İesu təmos nelmi suah un mıan isəu məsın o latuənu kən tagəh nıganəmtı suah un^w kən mələhəu-pən nelmin mil lan, kən mətapəh ron məmə, “?Nınıtun nəhmən nat o kəp?”

²⁴Məto suah un təmasıpər kən məmə, “Ekətəplan netəmim məto kotahmen əm e nig min məto in əmun kotaliwək.”

²⁵Kən İesu təmatıg mələhəu-pən min nelmin mil e nıganəmtı suah un, kən tınıtun nəplan wırən natımnat minapəs noapoapən. ²⁶Kən İesu təməhl-ıpən məmə otatuwın iman ikin məto təmən-ıəhau məmə otəsuwın-pənən əh latuənu əh-ıkin.

Pita təmən-ıarəp məmə İesu in Mesaea ilouin

(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷Kən İesu ne rəhan min netəmim kəmotıet motəsou pəhap motuwın e latuənu min u iuəhkır o nat əpəh Sisaria Filipae. Nıan kəmoatuwın e

s 8:12 Mat 12:39; Luk 11:29 t 8:15 Luk 12:1 u 8:17 Mak 6:52 v 8:19 Mak 6:41-44
w 8:23 Afın-tu futnot e Mak 7:33.

suatip kən tatətapəh olat məmə, “?Otən-tu məmə netəmim kotəmə pah u io?”

²⁸ Məto rəhan min netəmim kotəmə, “Netəmim neen kotəmə ik Jon Baptaıs. Neen min kotəmə ik Elaija. Neen min kotəmə ik ien kit rəha Uhgın aıpən.”^x

²⁹ Kən tətətapəh olat məmə, “?Məto itəmat nakotəmə pah u io?” Kən Pita təmə, “Ik Mesaea ilouin, itəm Uhgın təmən məmə otəpanahl-ıpa.”^y

³⁰ Kən İesu təmən-ıəhau əskasik ilat məmə, okəsotən-ıarəpən in kəm suah kit.^z

Iesu təməghat-in rəhan nımısən

(Mat 16:21-23; Luk 9:22)

³¹ Kən tətətəgətun ilat kən matən məmə, “Io Neti Etəmim oepənəto nahməən o natımnat tərət. Netəm-ıasol rəha netəm İsrel, ne pris asol min, ne ıəgətun min rəha Lou okotetəhau io, kən motohamnu io, məto oekos nıan kisil un, kən pənəmegəh min.” ³² Təmən wır pap kəm ilat, məto Pita təmit İesu mian əpəh e nıkalı suatip kən matən-ıəhau əskasik məmə otəsəghatən nəhlan. ³³ Kən məto İesu təmasıpən məplan rəhan min netəmim, kən mən-ıpən kəm Pita məmə, “!Ik ıərmıs Setan asol, ađım muwın isəu lak! Rəham nətəlīgən sənəmə rəha Uhgın, məto rəha etəmim əm.”

Naulis-inən nən-ıarəpən İesu kəm netəmim

(Mat 16:24-28; Luk 9:22-27)

³⁴ Kən İesu təmaun-in rafın netəmim ne rəhan min netəmim məmə okotuwa ron, kən təmən məmə, “Okəmə suah kit təmə otuarısıg-in io, otəkəike maluin atıp in, kən mıləs rəhan nig kəməluau muarısıg-in io.”^a ³⁵ Etəmim itəm tolkeike məmə otosmegəh rəhan nəmegəhən e nətueıntən u, kən otakıəh e rəhan nəmegəhən lılın. Məto etəm otımıs ron io ne Namnusən Təwır rəhak, in otos nəmegəhən lılın. ³⁶ ?Okəmə etəmim kit tatos rafın natımnat e nətueıntən, məto uarısıg lan otımıs kən təsosən nəmegəhən lılın, in təmol win e nat kit təwır, o kəp? Kəp. ³⁷ Okol suah əh təsos-ıpənən nat kit kəm Uhgın məmə Uhgın otos-ıpən nəmegəhən lılın kəm in.

³⁸ “Netəm kotaulis-in nən-ıarəpən io ne rəhak nəghatən kəm netəm kotapəs nəfakən motol təfagə rat, kən o nıan io Neti Etəmim oekuwa lan, io min oekaulis-in nənən məmə ilat u rəhak min netəmim. O nıan əh oekuwa itımat nagelo asim min e nerpətən əhag-əhag asol rəha rəhak tata.”^b

x 8:28 Mak 6:15 y 8:29 Jon 6:68-69 z 8:30 Mak 9:9 a 8:34 Mat 10:38-39; Luk 14:27
b 8:38 Mat 10:33

9 ¹Kən Iesu təmən məmә, “Ekatən pahrien kəm itəmat məmә, itəmat neen u nəkoatətul u ikin-u roiu, okol kəsotimisen mətəohgin kotəplan nərəmərəən rəha Uhgın otuwa e nəsanənən asol.”^c

Nipəti Iesu təmuwa mol pisin

(Mat 17:1-13; Luk 9:28-36)

²Kən nian sikis kinotuwa minotuwin rəkis, kən Iesu tit Pita, Jemes, ne Jon, kən iləhal pisin əm kəhaluarisig-in motuwin əpəh e nitot əfəməh kit, kən ilat pisin əm əh-ikin. Kən kəməhaləplan nipəti Iesu təmol pisin. ³Rəhan napən təmuwa məruən matipit-ipit, okol suah kit təsaikuasən e niməhan kit tərwan min-nəhlan. ⁴Kən suah miləhal apən kəməhaləplan Elaija ne Moses kəmiaet-arəpa mətəhaləghat iləhal Iesu. ⁵Kən Pita təmən-ipən kəm Iesu məmә, “İəgətun, təwir məmә ekəhaluwa ikin-u. Pəs məhaləl makeen kisil, rəham kit, rəha Moses kit, kən rəha Elaija kit.”

⁶Pita tinatəghat ərnapin əm mətə-inu kinəhaləgin pik matəhlasiep.

⁷Kən napuə təmuwa malpin ilat, kən kəmotəto nəwia suah kit təmisipən əpəh e napuə məmә, “İnu netik keike u ekolkeike pik. Onakəhaləkəike məhalətəlig-in in.”^d ⁸Kən roiu agin-əh min, kəməhaleirair, mətə kinəşəhaləplanən suah mil un, mətə kəməhaləplan əm Iesu tatətul ilat min iləhal.

⁹Nian kəmoateiuaiu e nitot un kan əpəh ləhau, kən Iesu təmən-iəhau əskasik iləhal məmә, “Natimnat un nəməhalehm əpəh ilis e nitot, onəşəhalənən kəm suah kit məhalətoarus-pən io Neti Etənim oekəmegəh min e nimisən.”

¹⁰Kən iləhal kəməhalisai-in nəghatən rəha Iesu, mətə kəmatəhalən əm kəm iləhal min məmә, “Nəghatən əh təmən məmә otəmegəh min e nimisən, kəruru məmә nipətin təmә naka.”

¹¹Kən kəməhalətəpəh o Iesu məmә, “?Təhro iəgətun min rəha Lou kotəmə Elaija otəkəike maupən muwa?”^e

¹²Kən Iesu təmən-ipən kəm iləhal məmә, “Nipahrienən, Elaija otaupən muwa matol-wir min natimnat rafin. ?Mətə təhro Naoa Rəha Uhgın təmən məmә io Neti Etənim oepənəto nəhməən o natimnat tēpət, kən netənim okotəplan io motapəs io?”^f ¹³Mətə ekatən pahrien kəm itəməhal məmә Elaija tinuwa rəkis, kən kəmol nat tərət lan təhmen e Naoa Rəha Uhgın təmən məmә okəpanol mihin.”^g

Iesu təməhg-iarəp narmin rat e suakəku kit

(Mat 17:14-21; Luk 9:37-43)

¹⁴Nian kəmotitəlig-pa min, mətəhm netənim neen min rəha Iesu, mətə nimanin netənim kəmotitəlau elat, kən iəgətun neen rəha Lou ne

c 9:1 Mak 13:30 d 9:2-7 Wək 3:22; 2 Pita 1:17-18 e 9:11 Mal 3:1 f 9:12 Sam 22:1-18; Aes 53:3; Mal 4:5-6 g 9:13 Mat 11:14

netəmim min rəha Iesu kotərgəhəu. ¹⁵Nian netəmim kəmotəplan Iesu, narmilat təmiwig pik ron, kən motaiu ka məmə okotəghat kəm in. ¹⁶Kən Iesu təmətapəh olat məmə, “?Naka əpəh nakotərgəhəu ron itəmat netəm min əpəh?”

¹⁷Məto netəm min u kit təmə, “Təgətun, io emit netik muwa ron ik məmə onakol-wir, məto-inu narmin rat kit tətətig lan kən mol təruru nəghatən. ¹⁸Kən nian narmin rat apən taskəlīm in, kən moh mīləs-iahau morin əpəh e nisip, kən nahuin noan tiet tahmen əm e sop, kən matəgətain nəluin, nipətin tatikimkim. Kən emətapəh o rəham netəmim məmə okotəhg-iarəp narmin rat əpəh lan, məto kotəruru nəhg-iarəpən.”

¹⁹Məto Iesu təmə, “Kəsi, itəmat un netəm roiu ne nakəsotahatətəən lak. Karmə oekatig kitat min itəmat mətoarus-pən nian naka nəpanotahatətə lak. Kən karmə onəghan epanameg etəmat. Enərou-in itəmat. !Otiləs suakəku un motuwa!”

²⁰Kən kəmotiləs kan o Iesu. Kən narmin rat apən təməplan Iesu kən mol suakəku apən taut nipətin tasiəp-asiəp pik, kən miet morin əpəh ləhau e nisip məsəupəlpəl mətan, kən nahui noan tiet tahmen e sop. ²¹Kən Iesu təmətapəh o rəhan tata məmə, “?Təmöl min-nəhlan minos nup kuwəh?”

Məto rəhan tata təmə, “Təmətuoun e nian təmatəkəku mətoarus-pə əh-roiu. ²²Kən nian tepət narmin rat əh toh matiləs-ipən əpəh e nigəm ne nəhau məmə otohamnu. Okəmə nəkitun nolən, pəs nakasəkitun itimlau masitu etimlau.”

²³Məto Iesu təmə, “?Naka əh, nəghatən u məmə, ‘Okəmə nəkitun nolən’? Uhgīn titun nolən natimnat rafin o etəmim itəm tətəhatətə lan.”^h

²⁴Kən roiu agin, tata rəha suakəku un təmagət əfəməh məmə, “Ekətəhatətə lam, məto in əmun rəhak nahatətəən təkəku əm, asitu lak məmə rəhak nahatətəən otər mepət.”

²⁵Kən nian Iesu təməplan məmə netəmim neen min kīnotuwa iuəhkir ron, kən tən-ipən əskasik kəm narmin rat apən məmə, “Ik narmin rat itəm natol matəlgitəm tətalu kən mol itəm katəruru nəghatən. !Ekatən-ipinə ətuatip u-roiu məmə onakiet e suakəku un, kən məsuwa minən muwin lan!”

²⁶Kən narmin rat apən təmagət əfəməh mol suakəku apən taut masiəp-asiəp min u iuəhkir agin timis, kən miet lan. Okol nəkəplan məmə tinimis rəkis, kən netəmim tepət kotəmə tinimis.ⁱ ²⁷Məto Iesu təmea-pən maskəlīm nelmin miuw-pər, kən tətul.

²⁸Iesu təmuwin imə, kən ilat pisin əm rəhan min netəmim koatəpələh, kən kotətapəh ron məmə, “?Karmə tahro ekotəruru nəhg-iarəpən narmin rat əpəh?”

²⁹Məto Iesu təmə, “Nəfakən əm titun nəhg-iarəpən narmin rat min əh nəhlan.”

Iesu tāmən-iarəp min rəhan nīmīsən

(Mat 17:22-23; Luk 9:43-45)

³⁰Kən Iesu ne rəhan min netəmim kəmotiet ikin-un kən motuwīn-pən əpəh e nitən Kalili ikin, məto Iesu təsolkeikeən məmə okitun məmə in əh-ikīn əh.^j ³¹Təmol nəhlan məto-inu tatəgətun rəhan min netəmim. Təmən məmə, “Io Neti Etəmim, okegəhan-in-pən io kəm netəmim kotohamnu io ekimis. Məto oekos nian kisil u, kən panəmegəh min.”^k

³²Kən məto rəhan min netəmim kəsotitun wirən rəhan nəghatən, kən nikilat tinəgin o nətapəh-inən nipəti nəghatən rəhan.^l

?Pah in tepət elat?

(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)

³³Kəmotiet-pa əpəh Kapaneam, kən minoatuwin imə kit. Kən Iesu təmatətapəh olat məmə, “?Naka əpəh nəmoatən e suatip?”

³⁴Məto kinotəruru nuhalpīnən məto-inu, e suatip kəmoatən məmə pah in tepət elat. ³⁵Kən Iesu təməht-iahau mərələh, kən maun-in rəhan netəm tuelef məmə okotuwa-tu ron, kən tən-ipən kəm ilat məmə, “Etəm tolkeike məmə in otepət e netəmim, in oteike meiuaiu elat kən muwa məmə in iolwək əm kit rəhalat.”^m ³⁶Kən mīləs suakəku kit muwin məf aupən-in ilat, kən maskəlīm məmə, ³⁷“Kən etəmim itəm tatos e nikin agien suakəku tahmen e inu, kən tatol e nərgək, kən tahmen əm məmə tatos io e nikin agien. Kən etəmim itəm tatos io e nikin agien, kən tahmen əm məmə tatos etəm u itəm təmahl-ipa io.”ⁿ

Suah kit təmol nat pīspis e nərgi Iesu

(Luk 9:49-50)

³⁸Kən Jon təmən-ipən kəm Iesu məmə, “Iəgətun emotəplan suah kit tatəhg-iarəp narmin rat min e nərgəm, kən emotən-iahau məto-inu sənəmə kitat kit.”

³⁹Məto Iesu təmə, “Sotən-iahauən, məto-inu etəm tatol nat pīspis min e nərgək, okol təsən uəhaiən nəghatən rat lak. ⁴⁰Etəm itəm sənəmə rəhatat tikimir, in tolkeike itat.^o ⁴¹Ekatən pahrien kəm itəmat məmə, okəmə etəm tətasiu etəmat, məto-inu rəhak u itəmat, suah u otəkəike mos nətouən rəhan, nat əpnapin in nat əkəku əm tahmen tatos-ipinə nəhau ətəp kəm itəmat nakotənim.”^p

Nat tol etəmim tətəme e rəhan nəmegəhən

(Mat 18:6-9; Luk 17:1-2)

⁴²Kən Iesu təmatəkəike matən məmə, “Nīsualkələh min u kotahatətə lak, okəmə suah kit tol kit tətəme e rəhan nəmegəhən o rəhan nahatətəən,

j 9:30 Jon 7:1 **k 9:31** Mak 8:31; 10:32-34 **l 9:32** Luk 9:45 **m 9:35** Mat 20:25-27;
 Mak 10:43-44; Luk 22:24-26 **n 9:37** Mat 10:40 **o 9:40** Mat 12:30; Luk 11:23
p 9:41 Mat 10:42

kən suah əh, Uhgın otol nalpınən asol kəm in. Kən nalpınən əh otəskasik taprəkis okəmə kətu-pən kəpiel kit e nentou, kən kərakin-pən əpəh itəhəh lokamnım məmə otamnım.

⁴³⁻⁴⁴ “Kən okəmə nelməm tol ik natol təfagə, kən təwir məmə nakətatip rəkis mərakin. Okəmə nelməm kitiaəh əm məto onakos nəmegəhən lilin, inu təwir pik maprəkis-in məmə nelməm kəiu məto okərakin-pən ik e nigəm asol namnun tikə.”^{q r 45-46} Kən okəmə nelkəm kit tol ik nakətəmə e rəham nəmegəhən nakətatip rəkis. Okəmə nelkəm kitiaəh əm məto onakos nəmegəhən lilin, inu təwir pik maprəkis-in məmə nelkəm kəiu məto okərakin-pən ik e nigəm asol.^{s 47} Kən okəmə nigənəmtim kit tol ik nakətəmə e rəham nəmegəhən, nakiləs-irəkis. Okəmə nigənəmtim kitiaəh əm məto onəkuwin ikin Uhgın tatərəmərə ikin, inu təwir pik maprəkis-in məmə nigənəmtim kəiu məto okərakin-pən ik e nigəm asol.^{t 48} Kən ikin əh, firəl min okotətəp e nipətə netəmim ikin məsotimisən, kən nigəm tatus ilat kən matuəp əm kilpın okol kəsohamisən nian kit ne.”^u

⁴⁹ “Uhgın tateatəgtəg-pən nigəm e netəmim təhmen əm e sol kateatəgtəg-pən e nagwəhən.

⁵⁰ “?Sol təwir, məto okəmə otisiu roiu, kən kəruru məmə okos-ipən min naka pəs tətəhen? Onəkotəkəike motos sol u təhmen e nolkeikeən e rəhatəmat nəmegəhən, kən motatig e nəməlinuən nian rafin.”^v

?Təwir məmə nipitan ne nəman okotapəs ilat min, o kəp?

(Mat 19:1-12; Luk 16:18)

10 ¹ Kən Iesu təmiet ikin-un kən muwin miet-pən əpəh entən əpəh Jutia entənəpən-pən e nəhau əpəh Jotan. Kən nimanin netəmim kəmotuəfimin-pən min ilat min ron, kən tatəgətun ilat məmə inu tatəgətun əh mihin ilat ne nian min.

² Kən Fərisi neen kəmotuwa keiuə əm katətapəh ron məmə, “?Təhro? ?Rəhatat Lou tategəhan-in məmə iərman titun napəsən rəhan pətan, o kəp?”

³ Məto Iesu təmətapəh olat məmə, “?Lou naka un Moses təmələhəu aypən kəm itəmat?”

⁴ Kən məto kotəmə, “Moses təmegəhan-in məmə okəmə iərman tətapəs rəhan pətan un, təike məte naoa kit mos-ipən kəm rəhan pətan məmə in tinapəs, kən panahl-iarəp.”^w

⁵ Məto Iesu təmə, “Moses təməte lou un məto-inu rəhatəmat-kapə tiəkis pik. ⁶ Məto e nətuounən, Uhgın təmol natimnat, kən mol iərman

q 9:44 E kopi oas min neen rəha Niutesteman itəm kəməte e nəghatən Kris aypən, katilpın nəghatən kit min e ves 44 itəm təhmen-pən əm e ves 48. **r 9:43-44** Mat 5:30 **s 9:45-46** E kopi oas min neen rəha Niutesteman itəm kəməte e nəghatən Kris aypən, katilpın nəghatən kit min e ves 46 itəm təhmen-pən əm e ves 48. **t 9:47** Mat 5:29 **u 9:48** Aes 66:24 **v 9:50** Mat 5:13; Luk 14:34 **w 10:4** Dut 24:1-4; Mat 5:31

ne pətan.^x 7 O nat əh in əh, iərman otəpanapəs rəhan tata ne mama, kən mətuatig ilau rəhan pətan. 8 Kən ilau okuea nipətīlau kitīəh. Kən roiu, ilau sənəmə kəiu, mətō kitīəh əm.^y 9 Uhgīn tinīlpin ilau kīnuea minioal kitīəh, kən o nat əh, pəs etəmim kit okol təsətātipən rəhalau natīgən.”

10 Kən Iesu ne rəhan min netəmim kəmotuwīn əpəh imə, kən rəhan min netəmim kotətəpəh ron o nat un. 11 Kən təmən-ipən kəm ilat məmə, “Etəm tatol tifos mətəpəs rəhan pətan kən matit min in pīsīn kit, in tategoafəl matol təfagə rat e rəhan ətuatīp pətan.^z 12 Kən tahmen min əm, okəmə pətan kit tətəpəs rəhan iərman kən matətəu-pən in pīsīn kit, in min tateguafəl matol təfagə rat e rəhan ətuatīp iərman.”

Iesu təməfak o nisualkələh
(*Mat 19:13-15; Luk 18:15-17*)

13 Kən netəmim neen kəmotəmīk nisualkələh motuwa o Iesu məmə otələhəu-pən nelmin elat mawte-in nəwīrən rəha Uhgīn kəm ilat, mətō rəhan min netəmim kəmoatən-iəhau ilat. 14 Mətō nian Iesu təməplan, kən neməha tol, matəhai ilat məmə, “Pəs nisualkələh okotuwa ron io. Əsotən-iəhauən nisualkələh min un, mətō-inu netəm min u nīkilat tahmen əm e nīki nisualkələh, ilat u Uhgīn tatərəmərə elat. 15 İatən pahrien kəm itəmat məmə, okəmə suah kit təsəlkeikeən məmə oteiuaiu mahmen e suakəku mapəs Uhgīn tərəmərə lan, in okol təsətīg əhginən nərəmərəən rəha Uhgīn.”^a 16 Kən məmīk nisualkələh e nelmin, kən mələhəu-pən nelmin elat məmə, “Pəs Uhgīn otawte-in rəhan nəwīrən kəm itəmat.”

Suah kit rəhan nautə tepət
(*Mat 19:16-22; Luk 18:18-23*)

17 Nian Iesu tinətaliwək matuwīn, kən suah kit təmāiu muwa misīn-pən nulīn ron məmə, “?İəgətun wir, oekəkəike mol naka un məmə ekos nəmegəhən lilīn?”

18 Mətō Iesu təmə, “?Təhro nakatən məmə io etəm təwīr? Uhgīn pīsīn əm un in təwīr, suah kit min tīkə məmə in təwīr. 19 İk nīnəmītun rəkīs lou min rəha Moses məmə onəsohamnuən itəm, məsakləhən, məseiuəən, məsakləh-inən pətan, onəkəike misīai-in rəham tata ne mama.”^b

20 Mətō suah un təmə, “İəgətun, lou min un, ematol rafīn ilat nian ematəkəku mətōarus-pa u-roiu ne.”

21 Kən Iesu təmehm suah un molkeike pīk, kən məmə, “Nat kit min əm əh-ikīn onəkol. Uwīn mol-salīm-in rafīn rəham nautə, kən mos-ipən mənī lan kəm ian-rat min, kən ik onakos nautə tepət əpəh e nego e neai. Kən muwa muarisīg-in io.”

x 10:6 Jen 1:27; 5:2 y 10:7-8 Jen 2:24; Efes 5:31-33 z 10:11 Mat 5:32
a 10:15 Mat 18:3 b 10:19 Eks 20:12-17; Dut 5:16-20

²²Kən nian suah un tāməto nəghatən un, kən niganəmtin tāmərou, kən nikin tāmərou pik ron matuwīn mətō-inu rəhan natimnat tepət.

Tiəkis o etəm rəhan nautə tepət məmə otuwīn ima Uhgīn
(*Mat 19:23-30; Luk 18:24-30*)

²³Kən Iesu təmasipən məplan netəm min əh-ikin, kən mən-ipən kəm rəhan min netəmim məmə, “!Nəman! Tiəkis pahrien o netəm rəhalat nautə tepət məmə okotuwīn ahgin nərəmərəən rəha Uhgīn.”

²⁴Kən rəhan min netəmim kəmotaut pik o nəghatən rəhan, mətō Iesu təmən min məmə, “Nenetik min, tiəkis pahrien məmə suah kit otuwīn ahgin nərəmərəən rəha Uhgīn. ²⁵Tiəkis o kamel asol məmə otuwīn-pən e nipəg nitel, mətō tiəkis pik agin o etəm rəhan nautə tepət məmə otuwīn matig ahgin nərəmərəən rəha Uhgīn.”

²⁶Kən rəhan min netəmim kəmotaut pik ron motəmə, “?Ei, mətō pah titun nosən nəmegəhən lilin?”

²⁷Kən Iesu təmasipən məplan ilat, kən məmə, “Nat u, okol etəmim təsolən. Mətō Uhgīn, in titun nolən natimnat rafin.”

²⁸Kən Pita təmə, “Itimat emotapəs rafin rəhatimat natimnat məmə okotuarisig-in ik.”

²⁹Mətō Iesu təmə, “Iatən pahrien, etəm itəm otapəs rəhan nimə, o pian min, o kaka min, o mama, o tata, o nisualkələh, o rəhan nəptən ron io ne Namnusən Təwir, ³⁰e nəmegəhən rəha nətueintən u, in otos nitailat wan-hanrit, inu nimə min, ne pian min, ne kaka min, ne mama min, ne nisualkələh, ne nəptən min. Kən in otos min nərātən min itəm netəmim okotol kəm in. Kən e nəmegəhən wi itəm otəpanuwa, in otos nəmegəhən lilin. ³¹Mətō netəmim tepət u kotaupən u-roiu, okəpanotuarisig, kən netəm min u kotuarisig u-roiu okəpanotaupən.”^c

Iesu təmən min məmə otəpanimīs
(*Mat 20:17-19; Luk 18:31-34*)

³²Kən Iesu ne kəmotaliwək e suatip katər-pən əpəh Jerusalem, kən Iesu təmataupən-in rəhan min netəmim, əmun narmilat təmiwig pik ron, kən netəm kəmotuarisig-in ilat kəmotəgin. Kən Iesu tit-irəkis rəhan min netəm tuelef motuwīn, kən tatən-ipən nat naka itəm okəpanol lan, ³³məmə, “Otətəlig-in wir-tu io. Roiu kīnoatər minoatuwīn əpəh Jerusalem, kən okegəhan-in-pən io Neti Etəmim e nelmi pris asol min ne iəgətun min rəha Lou. Kən okotən məmə oekimīs, kən okotəhlman-pən io e nelmi laiuluə min. ³⁴Kən okotol mīlə lak, kən motagəh io, motalis io, kən motohamnu io. Mətō e nian tatol kisil lan u, epanəmegəh min.”^d

c 10:31 Mat 20:16; Luk 13:30 **d 10:32-34** Mak 8:31; 9:31

Jemes ne Jon kəmuətarəh məmə Iesu otol nat kit kəm ilau
(*Mat 20:20-23*)

³⁵Kən Jemes ne Jon, neti Sepeti mil, kəmuea o Iesu, kən muən-ipən ron məmə, “Iəgətun, ekioalkeike nat kit məmə onəkol kəm itəmlau.”

³⁶Kən Iesu təmə, “?Nakioalkeike naka məmə ekol kəm itəmlau?”

³⁷Məto kuəmā, “O nian nakatuwa məmə onakərəmərə e nəhag-əhagən rəha nəsanənən rəham, kən ekioalkeike məmə onakegəhan-in itəmlau kit tərələh e rahm-matip kən kit tərələh e rahm-mol, ikin mil rəha nəsanənən ne nisaiiən.”

³⁸Kən Iesu təmən-ipən kəm ilau məmə, “Itəmlau nəkuəruru nat u nakatuən. ?Tahro? ?Itəmlau, nikitəlau təht məmə nəkuahmen məmə kitəhal kəhalətul e nīgəm rəha nuwigi nien itəm io ekəike mətul lan?^e ?Kən muahmen-in min məmə okol bəptais etəmlau e nahməən məmə okol mihin lak?”^f

³⁹Kən kuəmā, “!Əwəh, ekuahmen in!” Məto Iesu təmā, “Pahrien, onakuəkəike muətul e nīgəm rəha nuwigi nien itəm io ekəike mətul lan. Kən okol bəptais etəmlau e bəptais itəm okol bəptais lak lan.^g ⁴⁰Məto o nəpələhən e nikalik matip ne mol, sənəmā rəhak məmə ekən. Ikin mil əh, ilau rəha netəm min u itəm Uhgın təmol əpen-əpenə olat.”

Etəm təmā oterət e netəmim
(*Mat 20:24-28*)

⁴¹Nian rəhan netəm ten kəmotəto nəghatən un, kən neməha təmol ilat o Jemes ne Jon. ⁴²Kən Iesu təmaun-in rəhan min netəmim kotuwa, kən tən-ipən kəm ilat məmə, “Itəmat nəkotitun məmə netəm min u kotəmā okotepət e Iaihlua min, kotos-ipər atip ilat, kən netəm-iasol rəhalat koatalikiamtə rəhalat min netəmim.^h

⁴³“Məto itəmat onəkəsotolən min-nəhlan. Okəmā itəmat kit tolkeike məmə in oterət etəmat, in otəkəike muwa məmə in iolwək əm kit rəhatəmat.ⁱ ⁴⁴Kən okəmā itəmat kit tolkeike məmə in otit itəmat, kən in otəkəike muwa məmə in slef kit rəhatəmat. ⁴⁵Kən io min, Neti Etəmim, eməsuwamən məmə netəmim okotol wək kəm io, məto emuwa məmə ekol wək kəm netəmim kən mos-ipən rəhak nəmegəhən məmə ekikis ilat e rəhalat nolən rat min.”

Iesu təmol-wir niganəmti Patimias
(*Mat 20:29-34; Luk 18:35-43*)

⁴⁶Kən Iesu ne rəhan min netəmim, kəmotuwa əpəh Jeriko. Kən nian kinotiet moatuwin, kən netəmim tərət kəmotuarisig-in ilat. Kən suah

e 10:38 Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, “?Itəmlau, nikitəlau təht məmə nəkuahmen məmə kitəhal okəhalənim kələh e kap rəha nətoən nahməən itəm io ekəike mənim lan?”
f 10:38 Mak 14:36; Luk 12:50 **g 10:39** Wək 12:2; Nol Əpən 1:9 **h 10:42** Luk 22:25-26
i 10:43 Mat 23:11; Mak 9:35

kit niganəmtin təpis, tatəpələh e nīkali suatip, nərgin u Patimeas neti Timeas. Nian rafin tatətapəh-in mənī o netənim. ⁴⁷Nian təməto məmə Iesu etəm Nasaret tətaliwək e suatip matuwa, kən təmagət əfəməh məmə, “!Awi, Iesu Mipi Tefit, asəkitun io, masitu lak!”

⁴⁸Kən netənim neen kotəmərīt lan motəmə, “!Ei, əsagətən!” motən pap məto in təməha magət əfəməh pik min məmə, “!Mipi Tefit, asəkitun io, masitu lak!”

⁴⁹Kən Iesu tətul kən mən məmə, “Otaun-in-pən-tu suah un məmə tuwa.” Kən motən-ipən kəm in məmə, “Ei, agien, mətul, məto-inu Iesu tətaun-in ik.”

⁵⁰Kən suah un təmatipin rəhn kot, mətīp mər muwin o Iesu. ⁵¹Kən Iesu təmətapəh ron məmə, “?Nakolkeike naka?” Məto təmə, “Təgətun, ekolkeike məmə nakol-wir niganəmtək pəs ekehm nat.”

⁵²Kən Iesu təmə, “Atuwin. Rəham nahatətəən tinol-wir ik.” Kən roiu agin min niganəmtin təməwir, tinatehm nat. Kən minatətəu-pən Iesu moatan.^j

Iesu təmasuə e togki matuwin Jerusalem

(Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

11 ¹Kəmotuwin iuəhkīr o Jerusalem, iuəhkīr o latuənu mil un Petfas ne Petani, moatuwin əpəh e Nitot Rəha Nig U Olif, kən Iesu təmahl-ipən rəhan kəiu etənim mil kuaupən. ²Təmən-ipən nəghatən u kəm ilau məmə, “Onakian əpəh e latuənu əh kotasipənin. O nian nakian əh-ikin, roiu agin onakuəplan nətī togki kit kəsasuəən əh lan kəmərūətāin. Kən nəkiakis muasig mueia. ³Kən okəmə suah kit təmə, “?Onakuahro-in neti togki?” kən nakuəmə, ‘Tərəməərə tolkeike, kən otəpanahl-ipa min otəsuwəhən.’ ”

⁴Ilau kəmian kən muəplan neti togki un kəmərūətāin e nīkal suatip əpəh iuəhkīr o nafiluə e nimə, kən kiakis. ⁵Məto netənim neen kəmotətul əh-ikin kən motətapəh olau məmə, “!Ei! ?Nakətiakis neti togki un o naka?”

⁶Kən kəmuən-ipən nəghatən rəha Iesu kəm ilat, kən ilat kəmotegəhan-in-pən neti togki kəm ilau. ⁷Kən kəmuasig togki mian o Iesu, kən muapeg rəhalau kot muəfətāin noankawi togki un lan, kən Iesu təmasuə lan. ⁸Kən netənim tēpət kəmotepin rəhalat kot əpəh e suatip, kən neen kəmotaiu kan əpəh e nīkinat katəte manat motəmik motuwa motəpən əpəh e suatip. ⁹Netəm kotaupən ne netəm koatuarisig kəmotagət əfəməh məmə,

“!Hosana,^k ənwiwi Uhgīn!

!Tərəməərə Uhgīn tətātīg ilau suah u itəm tatuwa e nərgīn!/^l

^j 10:52 Mak 5:34 ^k 11:9 Aupən ikin, nipəti nəghatən u “Hosana” təmə, “osmegəh.” Kən uarisig lan, nipətin tinuwa “ənwiwi.” ^l 11:9 Sam 118:25-26

¹⁰ !Pəs Uhgín otawte-in rəhan nəwirən kəm nərəmərən itəm tatuwa, tahmen-pən əm e nərəmərən rəha pipi rat u rəhatat Tefit!
!Hosana o Uhgín əpəh ilis e nego e neai!”

¹¹ Kən Iesu təmuwin əpəh Jerusalem e Nimə Rəha Uhgín məplan natimnat. Məto tinapinəp rəkis, kən tiet ilat rəhan min netəm tuelef minoatuwin əpəh Petani.

Nig kit fik itəm noan tikə
(*Mat 21:18-19*)

¹² Kən kəmən lawigin, kinotiet min Petani minoatuwin Jerusalem, kən nəumis tinus Iesu. ¹³ Kən tasipən-in nig kit fik tatətul əpəh isəu məsin nimalin tepət. Tuwin məmə otəhl noan kit, məto noan tikə, nimalin əm, məto-inu sənəmə nian rəha nig fik tatə lan.^m ¹⁴ Kən Iesu təmən-ipən kəm nig fik un məmə, “Okol netəmim kəsotun minən noam e nup min rafin.” Kən rəhan min netəmim kəmotəto rəhan nəghatən un təmən.

Iesu təmahl-iarəp netəmim e Nimə Rəha Uhgín
(*Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22*)

¹⁵ Kən kəmotuwin motiet-pən əpəh Jerusalem, kən Iesu tuwin əpəh imə e Nimə Rəha Uhgín məhg-iarəp netəmim kətol maket, kən mahwin tepil rəha netəm kətol senis e məni, ne stul rəha netəm koatol-salim-in mak min. ¹⁶ Kən mətulosig-in netəmim məmə okəsotəmikən rəhalat natimnat motuwin-pən əpəh Nimə ikin Rəha Uhgín. ¹⁷ Kən təməgətun ilat məmə, “Kəməte-pən e Naoa Rəha Uhgín məmə Uhgín təmə, ‘Rəhak nimə, in nimə rəha nəfakən məmə netəmim rəha nitən min rafin okotəfak-pa ikin kəm io.’ⁿ Məto itəmat nəmotol məmə in ‘nimə rəha iakləh min.’”^o

¹⁸ Kən pris asol min ne iəgətun min rəha Lou kəmotəto rəhan nəghatən. Kən kinotəgin Iesu məto-inu nian nimanin netəmim kəmotəto rəhan nəgətunən, narmilat tiwig pik ron. Kən pris asol min ne iəgətun min rəha Lou kinotətuoun kateam-in suatip kit məmə okotohamnu in.^p ¹⁹ Kən tinehnaipən, Iesu ne rəhan min netəmim kinotiet Jerusalem minoatuwin.

Nig fik təmamis matəgətun nahatətən rəha netəmim
(*Mat 21:20-22*)

²⁰ Kən kəmən lawigin, kəmotuwa min e suatip motəplan nig fik apon tinauke rəkis muwin miet əpəh e nokin. ²¹ Kən Pita nikin tinəht nəghatən rəha Iesu o nig əh, kən mən-ipən kəm in məmə, “!İəgətun, əplan-tu nig fik ilouin nəmən rat, kən tinauke rəkis!”

²² Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Otahatətə əm e Uhgín. ²³ İatən pahrien kəm itəmat məmə okəmə suah kit tətahatətə pahrien e Uhgín,

kən otən-ipən kəm nitot əpəh məmə, ‘Uwin, mətipən atip əpəh itəhəi mamnim,’ kən okəmə təsənən e nikin kəiu, mahatətə əm e Uhgın, kən nat un otol pahrien.^q ²⁴O nat u inu, iakatən kəm itəmat məmə okəmə nakotəfak o nat kit kən motahatətə məmə onəkotos pahrien, kən onəpanotos rafin nat un nəmotəfak ron.’

²⁵“E nian nakotətul katəfak, məto nikitəmat məsin əh-ikin tərət məto-inu suah kit təmol nat kit təsahmenən etəmat, kən aluin rəhan nolən rat məsotalpınən rəhan nitai təfagə. Otol nəhlan pəs Uhgın əpəh e nego e neai in otaluin mafəl rəhatəmat təfagə rat min.”^s ²⁶t

?Pah təmə İesu otol natimnat min əh?

(Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷Kən İesu ne rəhan netəm tuelef kəmotitəlig-pa min əpəh Jerusalem. Kən İesu taliwək mətan əpəh e Nimə Rəha Uhgın, kən pris asol neen, ne iəgətun min rəha Lou, ne netəm-iasol rəha netəm İsrel kəmotuwa ron.

²⁸Kən katətarəh məmə, “?Ən-tu kəm itimat məmə pah təmegəhan-in ik nakatol natimnat min əh? ?Kən pah təmegəhan-in nepətən əh, Uhgın o etəmim əm?”

²⁹Kən İesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Oekətarəh-in-pinə-tu nəghatən kit kəm itəmat, kən okəmə nakotuhəlpin u, kən ekən-ipinə məmə pah təmegəhan-in nepətən əh məmə ekol natimnat min əh. ³⁰?Otən-tu məmə pah təmən məmə Jon otol bəptais e netəmim? ?Uhgın, o etəmim əm kit?”

³¹Kən əmun kınotən-ən kəm ilat min məmə, “?Ei, okotən məmə naka? Okəmə okotən məmə Uhgın əh-roiu, kən təpanən min məmə, kən təhro kəməsotahatətən e Jon. ³²Məto, okol kəsotənən məmə etəmim əm kit.” Kəmotən nəhlan məto-inu ilat kəmotəgin netəmim itəm kınotən rəkis nıpahrienən e Jon məmə in ien kit rəha Uhgın. ³³Kən kəmotən-ipən kəm İesu məmə, “İtimat ekotəruru.” Məto İesu təmə, “Kən io min, okol ekəsən-iarəpən kəm itəmat məmə pah təmegəhan-in nepətən məmə ekol natimnat min əh.”

Nimaa nəghatən e netəm kotasum o noa-krep

(Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)

12 ¹Kən İesu təmuəh nimaa nəghatən kit kəm ilat məmə, “Suah kit təmasum-in noa-krep, u nol katol wain e noan. Kən mol fenis e kəpiel tuwin mıtəlau in, kən mol ikın kit o nolən nəme naliwək-aliwəkən e noa krep məmə nahuin otaiu kən kol wain lan. Kən mol nimə kit itəm in ilis məmə etəmim otaiu lan matehm wır nasumən o nat megəh min ne netəmim. Kən təmegəhan-in-pən nasumən kəm netəmim məmə okotasum

q 11:23 Mat 17:20 **r 11:24** Mat 7:7 **s 11:25** Mat 6:14-15 **t 11:26** E kopi oas min tepət rəha Niutesteman itəm kəməte e nəghatən Kris aupən, ves 26 tikə.

lan, kən motoor noa krep, məsin rəhan, məsin rəhalat. Kən miet muwin o naliwəkən ik pisin kit.^u

²“Matuwın matuwın, kən nian nol u krep təmöl noan kən kinotəmarəg, etəm-iasol in təmahl-ipa rəhan kit iolwək məmə in otuwın mehm netəm koatol wək e rəhan nasumən məmə okotəhl noa krep, kən motoor kos-ipən rəha etəm-iasol neen. ³Məto netəm min əh kəmotətul motaht iolwək əh, kən motahl-ipən titəlig məsotəmki-pənən noa krep neen ne kəm in.

⁴“Kən etəm-iasol un tahl-ipa min rəhan kit iolwək tuwa, kən kotoh rəhn-kapə motol naulisən kəm in. ⁵Kən tahl-ipa min rəhan kit iolwək tuwa, kən kotohamnu timis. İlat tərət kəmotuwa, kən netəm min un kotoheain neen, kən motohamnu neen.

⁶“Kən kitiəh əm əh-ikin ilau min kətuatig, inu netin keike otəpanahl-ipa. Namnun, təmahl-ipa nətin, kən nikin tatəht məmə, ‘İlat okotəkəike motisiai-in nətik.’ ⁷Məto təmuwin kən netəm min un kotəmə, ‘İnu nəti etəm-iasol itəm otərəməərə e nasumən nian rəhan tata otimis. Pəs kotuwın motohamnu min, kən motərəməərə e nasumən rəhan.’ ⁸Kən kəmotaskəlim motohamnu, kən motiləs nipətın motuwın motəraikin-pən əpəh ihluə e nasumən.”^v

⁹Kən İesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Etəm-iasol un otol naka? Otuwin mohamnu ilat kən mos-ipən min nasumən un kəm netəm pisin neen.”

¹⁰⁻¹¹Kən İesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Nəmotafin Naoa Rəha Uhgın u, o kəp? Tatən məmə,

‘Kəpiel u itəm netəm rəha niləkinən nimə kəsotolkeikeən motapəs, in tinuwa kəpiel keike o nolən nimə.

İərəməərə təmöl nat u,

kən in nat təwir agin e niganəmtitat.’ ”^w

¹²Kən netəm-iasol kotolkeike məmə okotaskəlim İesu məto-inu kotəmə tatəghat rat elat. Məto kinotəgin nimanin netəmim kən motapəs, kəgim.

?Tətuatip o nətouən takis kəm Sisa, o kəp?

(*Mat 22:15-22; Luk 20:20-26*)

¹³Farisi min neen ne netəmim neen e pati rəha Kig Herot Antipas, rəhalat min netəm-iasol komotahl-ipən ilat məmə okotuwa keiuə e İesu pəs təme atip e rəhan nəghatən.^x ¹⁴Kəmotuwa ron kən motən-ipən kəm in məmə, “İəgətun, ekotitun məmə ik etəm ətuatip kən məsəginən, məsaulis-inən netəmim, ne netəm-iasol ne, matən niphahrienən matəgətun netəmim e suatip rəha Uhgın. ?Ən-tu məmə tətuatip məmə ekotətou-pən takis kəm Sisa, kapman asol rəha netəm Rom, o kəp? ?Oekotəkəike motətou-pən, o kəp?”

¹⁵Məto Iesu tinitun əm məmə kotən əm e nohlilat məto nikilat tol pisin, kən məmə, “?Tahro nakotəmə onəkotol məmə ekəme e rəhak nəghatən? Otos-tu məni kit motuwa-tu pəs ekehm.”

¹⁶Kən kəmos kit motuwa, kən təmətapəh olat məmə, “?Narmi pah u, kən nərgi pah u e məni u?” Məto kotəmə, “Sisa.”

¹⁷Kən Iesu təmə, “Natimnat rəha Sisa, okos-ipən kəm Sisa. Məto natimnat rəha Uhgın okos-ipən kəm Uhgın.” Kən narmilat təmiwig məto-inu təmuhalpin wir rəhalat nəghatən.^y

?Tahro etəmim timis kən məmegəh min?

(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸Kən Satusi min neen kəmotuwa o Iesu. E rəhalat nətəligən, netəmim kotimis məsotəmegəh minən. Kəmoatalkut o nolən məmə rəhalat nətəligən in tətuatip, kən tol nəhlan, kəmotən kəm Iesu məmə,^z ¹⁹“İəgətun, Moses təməte rəkis lou kit u təmə, ‘Okəmə suah kit otimis, kən mapəs rəhan pətan, kən məsialəsən netilau kit ne, kən pian otəkəike mit nəutahlimis un, kən mialəs netilau kit un, kən suakəku un otos nəme rəhan tata asol əpəh tinimis rəkis.’^a

²⁰“Kən netəmim sepın ilat pialat min. Etəm təmaupən maiir təmit pətan kit kən məsialəsən netilau kit u, kən timis. ²¹Kən itəm tuarisig tit nəutahlimis un, kən məsialəsən netilau kit ne un, kən timis min. Kən pialau itəm tatarisig-in ilau tol əm nat kitəh. ²²Matuwın, matuwın kən netəm min un sepın ilat pialat min kəmotit pətan un motuwın kən ilat rafin minotimis, kən məsotiləsən nətilat kit ne. Kən pətan apən tinimis min. ²³?Kən o nian netəmim okotəmegəh min e rəhalat nimisən, kən pətan əh rəha pah, u ilat rafin sepın kəmoatit?”

²⁴Məto Iesu təmə, “İtəmat nəmotəluə. ?Nəkotitun məmə nəmotəhrəluə? Məto-inu itəmat nəkotəruru Naoa Rəha Uhgın, kən moatəruru min nəsanənən rəha Uhgın. ²⁵Nian netəm kəmotimis okotəmegəh min, ilat okotahmen e nagelo min əpəh e neai, kən məsotit minən pətan, ne məsotətəu-pən minən iərman. ²⁶Kən oekəgətun itəmat e etəmim tatəmegəh min e rəhan nimisən. Okəmə naka itəmat nakəsotafinən əh nəghatən əh kəməte-pən e naoa rəha Moses, tatən namnusən rəha Moses nian nig kit nigəm təmatus. Kən e nian əh, Uhgın təmən-ipən kəm Moses məmə, ‘Roiu əh, io Uhgın rəha Epraham, ne Uhgın rəha Aisak, ne Uhgın rəha Jekop.’^b ²⁷In Uhgın rəha netəm kotəmegəh, sənəmə rəha netəm kəmotimis kitəh. İtəmat nəmotəluə pahrien.”

y 12:17 Rom 13:7 z 12:18 Wək 23:8 a 12:19 Dut 25:5 b 12:26 Eks 3:2,6

?Lou naka un in tepət e lou min?*(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)*

²⁸ Kən iəgətun kit rəha Lou təmatəpələh matəto ilat kotəghat, kən Iesu tatuhalpın wir nəghatən rəha Satusi min. Kən tuwa o Iesu matətapəh ron məmə, “?Lou ahro u in ilis pik kən məwir məmə okotətəu-pən?”^c

²⁹ Kən Iesu təmən-ipən kəm in məmə, “Lou u in ilis pik u okotətəu-pən təmə, ‘!Otətəlig wir-tu itəmat netəm Isrel! Uhgın u in rəhatat Iərəmərə, in əmun in Uhgın. ³⁰ Onakolkeike Uhgın u in rəham Iərəmərə e nikim rafin, ne nəmegəhən rafin rəham, ne nətəligən rafin rəham, ne nəsanənən rafin rəham.’^d ³¹ Kən lou itəm taturisig-in itəm əh təmə, ‘Onakolkeike ik min neen tahmen-pən əm məmə natolkeike atip ik.’ Lou kit tikə min taprəkis-in lou mil əh.”^e

³² Kən iəgətun əh rəha Lou təmə, “Təgətun, rəham nəghatən tətuatip. Nəmən pahrien məmə Iərəmərə əmun in Uhgın. Uhgın kit min tikə.

³³ Kən okotolkeike Uhgın e nikitat rafin, ne nətəligən rafin rəhatat, ne nəsanənən rafin rəhatat, kən motolkeike kitat min neen məmə kotolkeike atip kitat min. Təwir pik məmə okotətəu-pən lou mil əh taprəkis-in nuwaan atipən nat megəh ne sakrifais min rafin itəm Lou tatən.”^f

³⁴ Kən Iesu təmehm məmə rəhan nəghatən tenatig pik, kən tən-ipən ron məmə, “Ik ninuwa iuəhkir o nərəmərəən rəha Uhgın.” Kən ilat rafin kinotəgin nətapəh-in minən nəghatən ron.

Mesaea sənəmə mipi Tefit əm, mətə rəhan min etəm-iasol*(Mat 22:41-46; Luk 20:41-44)*

³⁵ Nian Iesu təmatəgətun netəmim əpəh e Nimə Rəha Uhgın, kən matətapəh-in nəghatən kit kəm ilat məmə, “?Tahro iəgətun min rəha Lou kotəmə Mesaea u in mipi Tefit? ³⁶ Narmin Rəha Uhgın təmos-ipən nenatigən kəm Tefit məmə otən məmə,

‘Uhgın təmən-ipən kəm rəhak Iərəmərə məmə,

Əpələh u e rəhk-matip, ikin rəha nəsanənən ne nisaiiən,

mətoarus-pən oekos-iəhau rəham tikimir min məlin-pən ilat əpəh ləhau

e nelkəm.”^g ³⁷ Tefit atip təmən məmə Mesaea in rəhan Iərəmərə. ?Kən okəmə mipi Tefit atip əm, kən tahro matol rəhan Iərəmərə?” Kən netəm min un kəmotətəlig-in Iesu kəmotəgien pik o rəhan nəghatən.

Netəmim okoatəto wir ilat o iəgətun min rəha Lou*(Mat 23:1-36; Luk 20:45-47)*

³⁸ Nian Iesu təmatəgətun ilat kən məmə, “Oatəto wir itəmat o iəgətun min rəha Lou itəm kotolkeike nuwinən e kot əfəməh motaliwək e suatip,

c 12:28 Luk 10:25-28 **d 12:29-30** Dut 6:4-5 **e 12:31** Lev 19:18 **f 12:33** 1 Saml 15:22; Hos 6:6 **g 12:36** Sam 110:1

kən netəmim koatos-ipən nisiaiən kəm ilat. ³⁹Kən motolkeike mēmə okotəpələh aupən e nimə rəha nuəfiminən. Kən e nian rəha lafet, ilat koatolkeike mēmə okotuwın kəpələh-pən aupən ikin rəha nisiaiən. ⁴⁰Kən motakləh-in nimə mın rəha nəutahlimis mın, kən moteiuə əm katəfak kaifəməh mēmə okotol pəs netəmim kotisiai-in ilat, mətə okəpanol nalpınən kəm ilat taprəkis.”

Məni rəha nəutahlimis

(Luk 21:1-4)

⁴¹Kən İesu təmatəpələh əpəh e Nimə Rəha Uhgın iuəhkır o pokis katəraikin-pən məni ikin matehm netəmim tepət kotəraikin-pən məni rəhalat. Kən netəm rəhalat nautə tepət kotəraikin-pən məni əsol mın. ⁴²Kən nəutahlimis kit ian-rat təmāii-pən məni əkəku kəiu əm.^h ⁴³Kən İesu təmaun-in rəhan mın netəmim kotuwa kən mēmə, “İatən-ipinə kəm itəmat mēmə nəutahlimis əh ian-rat pəhrien, mətə in təməraikin-pən məni əsol taprəkis-in rəha netəmim mın rafin.ⁱ ⁴⁴İlat kəmotəraikin-pən rəhalat məni, mətə tepət mın əpəh latuənu. Mətə nəutahlimis u itəm in ian-rat pəhrien, in təmos-ipən rafin məni rəhan o nos-nəmtinən nigın nəgwənən, kən tikə mın əh-ikin.”

İesu təmə Nimə Rəha Uhgın otisas

(Mat 24:1-2; Luk 21:5-6)

13 ¹Nian İesu təmatiet e Nimə Rəha Uhgın, kən rəhan kit netəm tuelef təmən-ipən ron mēmə, “!İəgətun, əplan-tu kəpiel əsol mın ne nimə mın, kotəwir!”^j

²Kən mətə İesu təmə, “İtəmat nəkoatehm natimnat mın əh, mətə nian otatuwa itəm netəmim okotəhalkin-ohalkin kəpiel mın rəha nimə mın əh, inəh kəpiel kit otəsətulən əh-ikin tatətul ikin roiu.”^k

Nəhməən əsol otuwa

(Mat 24:3-14; Luk 21:7-19)

³Uarisig lan, İesu təmuwin matəpələh əpəh e Nıtət Rəha Nig U Olif ikin kitun nəplanən Nimə Rəha Uhgın entənıpən-pən. Kən Jemes, Jon, Pita ne Antru kəmotuwa ron ilat pisin əm. ⁴Kən moatətarəh ron mēmə, “?Ən-tu mēmə natimnat mın əh okotuwə nəghan? ?Kən nəmtətin əhro u otol pəs ekotitun mēmə tinol nian ətuatip əh-roiu rəha natimnat mın əh?”

⁵Kən İesu təmən-ipən kəm ilat mēmə, “Onakoatəto wir itəmat o netəmim, məsotegəhan-inən mēmə koteiuə-in itəmat. ⁶Kən mətə

h 12:42 Məni u tahmen-pən e tuente fatu. **i 12:43** 2 Kor 8:12 **j 13:1** E Nimə Rəha Uhgın, kəmol nimə mın e kəpiel əsol mın. Neen rəhalat kotəfigəm tahmen e foti-faif-tausan kilo. **k 13:2** Luk 19:44

netəmim tepət okəpanotuwa e nərgək, kit otən məmə in Mesaea, kit otən məmə in, kən moteiuə-in netəmim tepət.

⁷“Kən okəmə nakotəto məmə netəmim neen koatəmou əpəh iuəhkir otəmat, kən motəto min məmə neen min əpəh isəu kotoh min ilat min, məto niganməpītəmat otəsasiəpən. Natimnat min əh okotaupən motuwa pahrien, məto sənəmə namnun nian əh tīnatuwa. ⁸Nitən asol min okotəluagin, kən kantri min okotoh min ilat min, kən namig asol otəpanol ikin min rafin, kən nəumis asol otus netəmim, məto natimnat min əh nətuounən əm rəha nahməən itəm otəpanuwa, kotahmen əm e pətan itəm təmol nərpin, kən mətuoun matəto nahməən məmə otəsuwəhən temək.

⁹“Onakoatəto wir itəmat. Okiləs itəmat kan nakotətul e niganəmti kaonsel, kən okoh itəmat əpəh imə e nimə rəha nuəfiminən min, kən onəkotətul aupən e netəm-iasol rəha kapman ne kig min məto-inu rəhak min u netəmim itəmat. Kən onəkotən-iarəp Namnusən Təwir kəm ilat.^l ¹⁰Məto okaupən kən-iarəp Namnusən Təwir kəm netəmim ikin min rafin un, kən namnun nian təpanuwa.

¹¹“Okəmə okotuwa motiləs itəmat kətan məmə onəkotətul e kaonsel, kən nikitəmat təsəht pikən məmə onəkotən naka. E nian ətuatip əh, onəkotən-iarəp əm nəghatən u Uhgīn otos-ipinə kəm itəmat, məto-inu nəghatən u onəkotən, sənəmə rəhatəmat nəghatən, məto rəha Narmin Rəha Uhgīn otos-ipinə.^m

¹²“Netəmim okotegəhan-in-pən pialat ətuatip min kəm rəhalat tikimir min məmə okotohamnu ilat, kən tata min okotol mihin min kəm nenətilat ətuatip min, kən nisualkələh okotətul motol nolən ahmen min əm kəm rəhalat tata min ne mama min məmə okotohamnu ilat.ⁿ ¹³Netəmim rafin okotetəhau itəmat o nərgək. Məto etəm otətul əskasik mətoarus-pən natimnat min un okotol namnun, kən Uhgīn otosmegəh.”^o

Nahməən asol əpəh Jerusalem

(Mat 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴“Nian əh, onəkotəplan ‘nat itəm Uhgīn tatetəhau, kən matol Nimə Rəha Uhgīn tamkimiik.’ (Etəm tətəfin nəghatən u, in otəkəike megəs-in mītun nīpətīn.) Kən e nian əh, netəm Jutia okotəkəike motaiu moatatiğ əpəh e nitot min.^p ¹⁵Etəm tətameg ihluə e rəhan nimə, kən okol təsuwīn minən e nīpəg noa nimə məmik rəhan natimnat. Otaiu əm magim.^q ¹⁶Okəmə etəm otitasum, kən okol təsuwīn minən latuənu o rəhan nīməhan məmik. Otaiu əm magim.

l 13:9 Mat 10:17-20 m 13:11 Luk 12:11-12 n 13:12 Mat 10:21 o 13:13 Mat 10:22;
Jon 15:21 p 13:14 Dan 9:27; 11:31; 12:11 q 13:15 Luk 17:31

¹⁷“!Kəsi! Nahmæen asol o nīpitan itəm kəmotol nərpiilat ne nīpitan kotapinahin nisualkələh. E nian əh okotos pik nahmæen.^r ¹⁸Otəfak əsanən kəm Uhgīn məmə natimnat min əh okəsotuwamən e nian rəha nətəpən, inəh nian rəha nalip ne nuhuən ne, ¹⁹məto-inu e nian əh, nahmæen asol kəməsehmən kit ne kol mihin nəhlan e nian Uhgīn təmətuoun mol natimnat mətoarus-pa u-roiu ne. Kən okəsehm minən nahmæen asol kit tol min-nəhlan.^s ²⁰Məto Uhgīn təmətətip əkuəkir nian əh. Okəmə təməsətətipən, kən suah kit okol təməsəmegəhən. In təmətətip rəkis nian əh o rəhan min netəmim itəm tinəmitəpən rəkis ilat məmə rəhan min.

²¹“E nian əh, okəmə suah kit otən məmə, ‘!Əplan-tu Mesaea əpəl!’ o ‘!Əplan-tu in əpəh!’ məto onakəsotahətətəən lan. ²²Onakəsotahətətəən lan məto-inu, Mesaea eiua neen, ne ien eiua min, ilat okotuwa motol nat pispis min, motol nat netəmim kotaut ron moteiua əm. İlat okotalkut məmə okəmə kotitun nolən, kən okotiuw-rəkis netəm min u itəm Uhgīn tinəmitəpən rəkis ilat.^t ²³!O natimnat min əh, oatəto! Enapən rəkis minən-iarəp rafin natimnat min əh kəm itəmat.”

Nian rəha Neti Etəmim otuwa
(*Mat 24:29-31; Luk 21:25-28*)

²⁴“Kən e nian nahmæen asol əh otikə,
‘kən mit otəpis,

kən məwīg otəsasiəən,

²⁵ kən məhau min e neai okotisas

kən natimnat asol min ikin e neai okotəloal.^u”

²⁶ Kən netəmim okotəplan io Neti Etəmim oekuwa e napua e rəhak nəsanənən ne nətətən əhag-əhag asol rəhak itəm otasiəəpən rafin io.^{v w}

²⁷ Kən e nian əh, oekahl-ipən nagelo min rəhak kotuwīn motəmīk netəm min u Uhgīn təmītəpən ilat motuwa, kargətəin əm ilat kitəh. Nagelo min okotuwin e nitən min rafin agin e nətueintən məmə okotəmīk ilat.^x

Kəruru nian itəm Neti Etəmim otuwa lan
(*Mat 24:32-36; Luk 21:29-33*)

²⁸“Nikitəmat otəkəike matəht nig u fik. Nian ətuatip itəm nelmin min kinotətuoun katəwiə, kən nimalin min kīnoatərgət, itəmat nəkotitun məmə nian əh inəh itəm nakotasum lan rəhatəmat. ²⁹Kən e nolən ahmen min əm, nian nakotehm məmə natimnat min u kīnoatuwa, kən nəkotitun əm məmə otəsuwəhən ekuwa min roiu agin. ³⁰Iatən pahrien kəm itəmat məmə netəmim itəm kotatīg u-roiu, okol kəsotimis rafinən mətoarus

r 13:17 Luk 23:29 s 13:19 Dan 12:1; Nol Əpən 7:14 t 13:22 Nol Əpən 13:13

u 13:24-25 Aes 13:10; 34:4; Joel 2:10 v 13:26 Afin-tu Dan 7:13 w 13:26 Nol Əpən 1:7

x 13:27 Mat 13:41

natimnat min əh okotuwa kol nīpahrienən lan. ³¹Neai ne nətueintən okiakə, məto nəghatən min rəhak okol kəsotikəən. ³²Suah kit təsitunən nian o aua ətuatip rəha natimnat min əh. Nagelo min əpəh e neai kotəruru, kən io min Neti Etəmim ekəruru. Məto Tata Uhgın əm in titun nian ətuatip əh.

Itəmat onakoatəto wir itəmat

(Mat 24:42-44)

³³“Onakoatəto wir itəmat moataiir, məto-inu itəmat nəkotəruru nian əh rəhak oekuwa lan məmə otuwa nəghan. ³⁴Otahmen e etəm-iasol kit tatuwin məmə otaliwək əpəh ik pispis kit, kən məlin rəhan min iolwək məmə okotehm rəhan natimnat, kən mos-ipən rəhalat min wək kitiaħ kitiaħ. Kən mən-ipən kəm itəm e nafiluə məmə otitaiir.

³⁵“Kən itəmat onəkotaiir məto-inu itəmat nəkotəruru nian iərəmərə rəha nimə un otuwa lan. Kəruru məmə otuwa ehnaipən, o lapin, o fetukai tinatərikrik, o mit tinatər. ³⁶Kəruru, okəmə naka otuwa ueiühai əm. !Təsəwirən məmə nakotapil nian in otuwa! ³⁷!Məto nəghatən un itəm ekatən-ipinə kəm itəmat, ekatən min kəm netəmim min rafin məmə okotaiir!”

Netəm-iasol kəmotəam-in suatip o Iesu məmə okotoħ

(Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

14 ¹Nian kəiu əm əh-ikin kəpanol lafet mil lan rəha Nuhagego-inən ne Pret u is Tikə Lan. Kən pris asol min, ne iəgətun min rəha Lou kəmotəam-in suatip o Iesu məmə okotiləs anion motohamnu. ²Kən kotəmə okəsotolən e nian rəha lafet məto-inu kətah nimanin netəmim okotəmou okəmə kotitun məmə kəmotohamnu Iesu.

Pətan kit təmau rəhn-kapə Iesu e senta

(Mat 26:6-13; Jon 12:1-8)

³Kən Iesu təmətatig əpəh Petani ima Saimon u leprosi təmatol aypən. Nian təmətagwən, kən pətan kit təmos senta kit təmər e pətəl u kəmol e kəpiel itəm nəmtin tiəkis, katən məmə alapasta. Senta u, nəmiəwin təwir, kən nəmtin tiəkis, kəmol e noki nato, nig kit. Kən pətan əh təməht-irəkis, mau rəhn-kapə Iesu e senta əh. ⁴Kən netəmim neen kəmotəpələh əh-ikin, neməha təmol ilat, kən moatən-ipən kəm ilat min məmə, “?Tahro matərəkın senta? ⁵!Okol tapol-salim-in tapos məni asol tahmen e tri-hanrit tenarius, ^a mitun nos-ipənən kəm ian-rat min!” Kən moatəhai moatəhai.

y 13:35 Luk 12:38 z 14:3 Luk 7:37-38 a 14:5 Roiu, tri-hanrit tenarius tahmen e tri-hanrit-taosan vatu.

⁶Məto Iesu təmə, “!Otapəs-ta! ?Nakotəhai o naka? In təmol nat wir kəm io. ⁷Nian mīn rafin itəmat ian-rat mīn nəkotatig, kən okəmə nakotolkeike, nəkotitun nol-wirən kəm ilat, məto io ekisatigən nian rafin kitat mīn itəmat.^b ⁸Pətan u təmol nat u in titun. Təmau nīpətik məmə otol əpen-əpenə o nian okəpanitənīm io.^c ⁹Ekatən pahrien kəm itəmat məmə, ikin mīn rafin okəpanamnus-iarəp Namnūsən Təwir, kən kəpanamnus mīn nat u pətan u təmol məmə okəsaluinən.”

Jutas təməən məmə otegəhan-in Iesu

(Mat 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰Kən Jutas Iskariot in e netəm tuelef rəha Iesu, təmuwin mehm pris asol mīn məmə otegəhan-in-pən Iesu kəm ilat. ¹¹Nian kəmotəto rəhan nəghatən, kən kəmotagien ron, motəmə okəpanotos-ipən məni kit kəm in. Kən Jutas təmatəsahgin əm nian wir məmə otuwa kən otegəhan-in Iesu lan kəm ilat.

Nol əpen-əpenən o lafet rəha Nuhagego-inən

(Mat 26:17-19; Luk 22:7-13)

¹²Nian tīnuwa o nolən lafet rəha Pret U Is Tikə Lan, kən kīnatətuoun nolən lafet, kən nolən rəhalat katoh neti sipsip o lafet rəha Nuhagego-inən. E nian əh, netəmim mīn rəha Iesu kəmotuwa ron motəmə, “?Nakolkeike məmə ekotuwin hiə motol əpen-əpenə ikin məmə onəkol lafet ikin rəha Nuhagego-inən?”^d

¹³Kən Iesu təməahl-ipən rəhan kəiu etəmim mil məmə, “Onakian əh taon muəplan suah kit tatəhun pətəl asol kit təmətu-pən nəhau lan, kən nakuətəu-pən. ¹⁴Əpəh e nīmə itəm tatuwin-pən ikin, kən nakuətapəh o etəm-iasol rəha nīmə un məmə, ‘?İəgətun təmə noan u in hiə məmə itimat in ne rəhan mīn netəmim ekotagwən ikin e lafet rəha Nuhagego-inən?’ ¹⁵Kən in otəgətun noan asol u in ilis aɡin kīnəməlīn wir rəkis natīmnat ikin. Onakian əm mioal nīɡitat ikin nagwənən.”

¹⁶Kən kəmian taon muəplan natīmnat təhmen-pən əm məmə inu Iesu təməən mihin ne. Kən ilau kəmioal əpen-əpenə e nagwənən ikin rəha lafet rəha Nuhagego-inən.

Iesu təməən-iarəp məmə Jutas otegəhan-in-pən in

(Mat 26:20-25; Luk 22:14,21-23; Jon 13:21-30)

¹⁷Tīnehnaipən, Iesu ne rəhan netəm tuelef kəmotuwa, ¹⁸motagwən e tepīl. Iesu təməən-ipən kəm ilat məmə, “Ekatən pahrien kəm itəmat məmə itəmat kit u ikin-u roiu kotagwən kələh kitat mīn, otegəhan-in-pən io kəm rəhak mīn tikimīr.”^e

b 14:7 Dut 15:11 **c** 14:8 Jon 19:40 **d** 14:12 Eks 12:6 **e** 14:18 Sam 41:9

¹⁹Kən rəhan min netəmim nīkilat təmərou agin, kən moatətapəh kitiah kitiah ron məmə, “?Ei, Iəramərə, pah u? ?Io?”

²⁰Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Itəmat əm kit u netəm tuelef u koateer-pən pīret e pesin kitiah moatun. ²¹Kən io Neti Etəmim oekəike mimis məmə inu Naoa Rəha Uhgīn təmən mihin ne, mətə kəsi o suah əh kəut kəsua itəm oteghān-in-pən io Neti Etəmim. !Təməwir əm məmə in təməsaiir-pa-mən!”

Iesu ne kəmotagwən e lafet rəha Nuhagego-inən

(Mat 26:26-30; Luk 22:15-20; 1 Kor 11:23-25)

²²E nian kəmoatagwən, Iesu təmos pīret məfak mən tagkiu ron kəm Uhgīn, kən məmkas mos-ipən kəm ilat məmə, “Otos, inu nīpətīk.” ²³Matig mos min kap wain məfak mən tagkiu ron kəm Uhgīn, mos-ipən kəm ilat, kən ilat rafin kəmotənim-pən lan. ²⁴Kən təmən-ipən kəm ilat məmə, “Inu nitak itəm tatol məmə nənīəkisən rəha nasituən in tatətul matəmegəh. Nitak u okəhtəg o netəmim tēpət məmə otafəl rəkis rəhalat təfagə rat min.^f ²⁵Ekatən pahrien kəm itəmat məmə oekəsənim minən wain u mətəarus-pən oepənənim min ikin Uhgīn otəramərə ikin.” ²⁶Kən motan napuən, uarisig kəpanotiet motuwīn əpəh Nītot Rəha Nīg U Olif.

Iesu təmən-iarəp məmə Pita otəpanən məmə in təruru Iesu

(Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

²⁷Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Itəmat rafin un onəpanotagim-tənin io mətə-inu, Naoa Rəha Uhgīn tīnəmən rəkis mihin aupən məmə Uhgīn otəpanoh etəmim rəha nehmən sipsip min, kən sipsip min okotaiu kitiah kitiah.^g ²⁸Mətə o nian oekəmegəh min, ekaupən-in itəmat muwīn əpəh Kalili.”^h

²⁹Mətə Pita təmə, “Nat ənpapin ilat rafin okotagim-tənin ik, mətə io əm un okol ekəsagim-təninən ik.”

³⁰Kən Iesu təmən-ipən kəm in məmə, “Iatən pahrien kəm ik məmə o lapin huə, nian mənīg otəsimmənən əh mau kəiu, kən ik onakən mau kisil məmə nəkəruu io.”

³¹Mətə Pita təmən əskasik məmə, “Nat ənpapin ekəkəike mimis kilau min ik, okol ekəsənən məmə ekəruu ik.” Kən rəhan rafin netəmim kotən min tahmen e Pita.ⁱ

Iesu təmuwīn matəfak əpəh Ketsemani

(Mat 26:36-46; Luk 22:39-46)

³²Kən lapin kəmotuwīn əpəh kəmahwīnu ikin kit, nərgin u Ketsemani, kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Otəpələh u ikin-u, pəs ekuwīn məfak.”^j

f 14:24 Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1 Kor 10:16; Hip 9:20 g 14:27 Sek 13:7
h 14:28 Mat 28:16; Mak 16:7 i 14:31 Jon 11:16 j 14:32 Jon 18:1

³³Kən mit Pita, Jemes ne Jon motuwīn, kən nīkin tīnatahmə pīk, kən tīnəto tərət aɡīn. ³⁴Kən məmə, “Nīkīk tītahmə pīk, kən iuəhkīr ekīmīs lan. Atəhaləpələh u ikīn-u matəhalaiir.”^k

³⁵Kən muwīn mēsīn mīn meiuaiu morīn e nīsīp matəfak məmə, “Okəmə suatīp kit mīn əh-ikīn, pəs nīan əfīɡəm u otəsuwamən ron io.” ³⁶Kən matəfak məmə, “Apa,” (u nīpətīn təmə rəhak tata), “ik nəkītun nolən natīmnat mīn rafīn. Awe, os-irəkīs nahmən mīn u itəm okəpanotuwa. Məto əsolən rəhak nətəlīɡən, məto ol nat naka itəm ik əm nakolkeike.”^l

³⁷Kən mītəlīɡ-pa məto rəhan etəmīm mīləhal kīnəhlapīl. Kən tən-īpən kəm Pita məmə, “?Saimon, nakatapīl, o? ?Tahro nəsaiirən-tu aua kitīəh əm?” ³⁸Kən mən-īpən kəm iləhal məmə, “Onakəhlaiir mətəhaləfak matəhalehm wir məmə onakəsəhaluwīnən e nelmi ios-īpən-os-īpən. Nīkītəməhal tolkeike, məto nīpətītəməhal təpou.”

³⁹Kən təmapəs mīn iləhal, mītəlīɡ-pən mīn matəfak matən əm nat kitīəh. ⁴⁰Kən mītəlīɡ-pa mīn, məto kīnəhlapīl mīn, mīnəhaləruru naiirən, kən mīnəhaləruru mīn məmə okəhalən-īpən naka kəm in.

⁴¹Təmuwīn mīn kən mītəlīɡ-pa mau kīsīl, məto kətəhlapīl, kən təmən-īpən kəm iləhal məmə, “?Nakatəhalapīl əh mətəhlameɡ? !Nahmen! Nīan tīnuwa məmə io Neti Etəmīm okeɡəhan-in-pən io e nelmi netəm nol təfagə rat. ⁴²!Halətul-ta, kotuwīn! Əhaləplan, etəmīm u tategəhan-in-pən io, in tatuwa.”

Tīkīmīr mīn rəha Iesu kəmotaskəlīm in
(*Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12*)

⁴³Iesu təmatahɡhat əh, kən Jutas in e netəm tuelef rəhan mīn tītaupən-īn nīmanīn netəmīm. Neen kotəmīk naiip rəha nəluaginən, ne kəsou-əsou motuwa. Netəm mīn un, pris asol mīn, ne iəɡətun mīn rəha Lou, ne netəm-iasol rəha netəm Isrel kəmotahl-īpa ilat. ⁴⁴Suah un tategəhan-in Iesu kəm ilat tīnəmən rəkīs kəm ilat məmə, “Suah əh oekətūlīm-pən lan u, nəkotītun əm məmə suah əh in əh. !Nakotaskəlīm motos motuwīn motaskəlīm wir!”

⁴⁵Kən əmun Jutas təmuwa iuəhkīr o Iesu, kən mən məmə, “Iəɡətun,” kən mətuilīm-pən lan. ⁴⁶Kən netəm mīn əh kəmotuwa motaskəlīm tīkīs. ⁴⁷Məto ilat kit rəha Iesu təmatətul iuəhkīr olat təmew rəhan naiip e nəmeen mətatīp rəkīs matəlɡi slef kit lan rəha pris asol aɡīn.

⁴⁸Kən Iesu təmə, “?Tahro nakotəmīk naiip asol rəha nəluaginən ne kəsou-əsou motuwa məmə onəkotīləs io? ?Nīkītəmat təht məmə io emit netəmīm muwīn kotəluagin o kapman, o kəm-naka io iohamnu itəm kit? ⁴⁹Nīan mīn rafīn kitat mīn itəmat əpəh e Nīmə Rəha Uhgīn ekatəɡətun netəmīm ikīn. ?Kən nakotahro məsotaskəlīmən io? Məto nat Naoa Rəha Uhgīn təmən, otəkəike muwa mol nīpahriənən lan.”^m

⁵⁰Kən rəhan min rafin netəmim kinotapəs in, kən motagim-tənin.ⁿ ⁵¹Kən etəm aluə kit itəm təmälkəhau-in niməhan kit, matuarisig-in Iesu, kən netəmim neen kəmotiləs, kiləs-arəpən lan, ⁵²kən rəhn niməhan tikis, taiu piəpiə əm magim.

Iesu təmətul e niganəmti kaonsel min

(Mat 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

⁵³Kən titalugin əh, kəmosos Iesu motuwın əpəh ima pris asol agin u katuəfimin rafin pris asol min, ne iəgətun min rəha Lou, ne netəm-iasol rəha netəm Isrel ikin. ⁵⁴Kən Pita tan təlig-təlig muarisig-in ilat muwin əpəh latuənu ima pris asol agin ikin. Kən təmuwin əpəh e iat matəpələh ilat mopael min rəha pris asol agin moatəto nigəm. ⁵⁵Kən pris asol min ne netəmim rafin rəha kaonsel kəmoategəs-in nipəgnəmtin min neen e Iesu məmə okotohamnu ron. Məto kəsotehmən kit ne. ⁵⁶Kən netəmim tərət kəmotəiüə e Iesu, məto rəhalat nəghatən tətaiu pisin-pisin.

⁵⁷Kən neen kotətul moteiüə lan məmə, ⁵⁸“Emotəto təmən məmə otərəkin Nimə Rəha Uhgın u netəmim əm kəmotol e nelmilat, məto e nian tatol kisil lan, tərənıləkin min nitain u kəsolən e nelmitəm.”^o ⁵⁹Kəmotən nəhlan məto ilat min, rəhalat nəghatən tətaiu pisin-pisin.

⁶⁰Kən pris asol agin təmətul aıpən-in ilat kən mən-ıpən kəm Iesu məmə, “?Tahro nəsəghatən? ?Tahro e nəghatən min əh itəm koatən-ıarəp tatiləs pikən ik?”

⁶¹Məto Iesu tərnapın əm məsəghatən, kən pris asol agin aıpən təmən-ıpən min məmə, “?Tahro? ?Ik Mesaea u Neti Etəm katənwiwi?”

⁶²Kən Iesu təmə, “!Əwəh, io u! Onəpanotehm io Neti Etəmim ekatəpələh e rəhn matip Uhgın u nahgin tərət, kən panotehm min io e napuə e neai ekatuwa.”

⁶³Kən pris asol agin tearəsın rəhan natimnat məto-inu nikin təmərət o nəghatən rəha Iesu, kən məmə, “Okəsotegəs-in minən suah kit məmə otən min nat kit lan. ⁶⁴!Ninəmotəto rəkis tatəghat rat e Uhgın! ?Nakotahrətəlig? ?Okotahro suah u?” Kən ilat rafin kəmotən məmə otəkəike mimis.^p

⁶⁵Kən kəmotol milə e Iesu, kən neen kəmotagəh lan, neen kotəlis niganəmtin motoh kən motəmə, “!Ei, ik ien rəha Uhgın! !Ən-tu məmə pah u təmoh ik!” Kən mopael min rəha pris asol agin kəmotem.

Pita təmən məmə in təruru Iesu

(Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-27)

⁶⁶Kən Pita təmətan əh əpəh ləhau e iat. Kən slef pətan kit rəha pris asol agin təmuwa. ⁶⁷Kən məplan tatəto nigəm, kən təmisi lu wir məmə, “Ik min itəmlau Iesu etəm Nasaret nəmatuan.”

⁶⁸Məto Pita təmən-ıamnın, kən məmə, “!Əkəruru nat un nakatən,” kən muwin matətul əpəh e ket rəha iat. Kən mənig kit təmimnən.

⁶⁹Kən pətan un təmehm min ikin əh, kən mən-ipən kəm netəm kotətul əh-ikin məmə, “Suah u in ilat kit.” ⁷⁰Məto Pita təmən-iamnin min.

Kən təsuwəhən, netəm kotətul əh-ikin kəmotən-ipən min kəm in məmə, “Nipahrienən, ik min ilat kit məto-inu ekotitun məmə ik etəm Kalili.”

⁷¹Məto tinətuoun maun-in nərətən min koatisi-pən o Uhgın moatuwa ron okəmə teiua. Kən təmos noanawil məmə, “!İəkəruru suah əh nakotəghat-in!”

⁷²Kən roiu aɡin-əh min mənig tinimnən min, kən nikin tinəht nəghatən rəha İesu məmə təmən minu lan məmə, “Mənig otəsimmənən əh mau kəiu, kən ik onakən mau kisil məmə nəkəruru io.” Kən Pita tinəto tərət kən mətəsək.

Iesu təmətul e niganəmti Pailat

(*Mat 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38*)

15 ¹Kən laulaugin aɡin pris asol min, ne netəm-iasol rəha netəm İsel, ne iəgətun min rəha Lou, ne netəmim min rafin rəha kaonsel kəmotuəfimin ilat min, kən moatələhəu nəghatən kit məmə okotohamnu İesu. Kəmotən-ipən kəm netəmim neen məmə okotəlis İesu kən motit motuwın motəhlman-pən e nelmi Pailat, u kapman asol rəhalat. ²Kən Pailat təmətəpəh ron məmə, “?Ik kig rəha netəm İsel?” Kən məto İesu təmə, “Ik nəmən mihin.”

³Kən pris asol min kəmotən-iarəp nolən tərət lan. ⁴Kən Pailat təmətəpəh ron məmə, “?Tahro nakəsuhəlpinən? ?Nəməto kəmotən nıpəgnəmtin tərət lam?”

⁵Məto İesu təsəghat minən, təmərnapın əm, kən Pailat narmin təmiwig ron.

Pailat təmən məmə İesu otəkəike mimis

(*Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39–19:16*)

⁶E nup min rafin, nian katol lafet lan rəha Nuhagego-inən, nolən rəha kapman u Pailat məmə in otahl-iarəp suah ərnapın əm kit e kalapus, suah kit itəm netəm İsel kəmoatən. ⁷Kən suah kit u, nərgin u Parapas, tətətiɡ e kalapus ilat in min neen, məto-inu kəmotohamnu etəmim e nian kəmatəmou o kapman. ⁸Kən nımanin netəmim kəmotuwa o Pailat motən-ipən kəm in məmə otol əm nat kitiəh tahmen-pən e itəm tatol nian min, mahl-iarəp suah kit e kalapus.

⁹Kən Pailat təmətəpəh olat məmə, “?Nakotolkeike məmə ekahl-iarəp kig rəha netəm İsel?” ¹⁰Təmən nəhlan məto-inu in tınitun rəkis məmə pris asol min kəmos-ipən İesu e nelmin məto-inu kotətəhak.

¹¹Məto pris asol min kəmotəkəike kəm nımanin netəmim məmə okotəuhlin nətəliɡən rəhalat. Kən ilat kəmotətəpəh o Pailat məmə otahl-

iarəp Parapas, məto sənəmə Iesu.^s ¹²Kən Pailat təmətapəh olat məmə, “?Məto ekahro e suah u itəmat nəmotəmə in kig rəha netəm Isrel?”

¹³Kən kəmotagət əfəməh məmə, “!Okəht-ipən e nig kəməluau!”

¹⁴Kən Pailat təmətapəh min olat məmə, “?Nolən tərət naka u suah u təmol?” Məto kəmotagət əfəməh min məmə, “!Okəht-ipən e nig kəməluau!”

¹⁵Kən Pailat təmolkeike məmə otol nikilat, kən mahl-iarəp Parapas, kən məhlman-pən Iesu e nelmi rəhan mopael min məmə okotalis motətu-pər e nig kəməluau.

Mopael min kəmoatol milə e Iesu

(Mat 27:27-31; Jon 19:2-3)

¹⁶Kən mopael min rəha Pailat kotiləs Iesu motuwın əpəh imə e nimə asol rəha kapman, katən məmə Praetorium. Kən kəmotəun-in rafin mopael min kotuwa kitəlau lan. ¹⁷Kən motuwın-in-pən kot asiə tahmen əm e kot rəha kig, kən motuarin-uarin nol itəm tol nihlən-nihlən motol hat lan itəm tahmen e hat rəha kig, kən motəfauin-pən kəm in. ¹⁸Kən motol milə lan motəmə, “Itimat ekotos-ipinə nisialiən kəm ik, kig rəha netəm Isrel.” ¹⁹Kən motoh rəhn-kapə e noanig, motagəh lan, motisin nulilat məmə koatos-ipən nisialiən eiuən kəm in. ²⁰Nian kəmotəhkul rəkis lan, kən motəpəg rəkis kot asiə un, kən motuwın-in-pən əh rəhan natimnat, kən motit motuwın məmə okotəht-ipən e nig kəməluau.

Kəməht-ipən Iesu e nig kəməluau

(Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

²¹E suatip, kəmotəhm suah kit etəm Saerin, nərgin u Saimon. In tata rəha Aleksanta ne Rufas. Tatuwin Jerusalem, kən moatəkəike kəm in məmə otiləs nig kəluau.^t ²²Kən kəmotit Iesu motuwın əpəh ikin kit katən məmə, Kolkota, u nipətin təmə Louipil-uipil. ²³Kən kəmotos-ipən wain u kəmol piləh-piləh ilau mərisin u mir məmə otənim pəs təsətoən nahməən e nipətin, məto tapəs nənimən.

²⁴Kən kəmotiləs Iesu motuwın motəht-ipən e nig kəməluau. Kən motoor rəhan natimnat moturin tais ron məmə pah otos.^u ²⁵Kəmətu-pər Iesu e nig kəməluau e nain kilok laulaugin, ²⁶kən motəte-rəkis nipəgnəmtin u kəmotəhm lan məmə, IN KIG RƏHA NETƏM ISREL, kən motəht-ipən nəghatən un e rəhan nig kəməluau. ²⁷Kən etənim kəiu itəm kətuəluagin o kapman mətioh netənim, kəmətu-pər ilau e nig kəluau, kit e nikalin matip, kit e nikalin mol. ²⁸^v

²⁹Kən netənim itəm kotaliwək e suatip, moatanu-anu rəhn-kapəlat kəm in moatol milə lan motəmə, “Ei, ik nəmən məmə onakərəkən Nimə Rəha

Uhgin kən nian tatol kisil lan u, nəpaniləkin min in pisin.^w ³⁰Eiuaiu-tu e nig kəməluau un, mosmegəh atip-tu lam.”

³¹Pris asol min ne iəgətun min rəha Lou kəmotol əm nat kitiah motalah-əmnu motəmə, “Təmasitu e netənim tərət, məto okol təsasitu atipən lan. ³²Təwir pəs kitat kotehm-tu Mesaea u, kig rəha netəm Isrel, oteiuaiu e nig kəməluau pəs kitat koatəplan motahatətə lan.” Kən etənim mil u katəhaləkul iləhal Iesu kinatuən min nəghatən rat lan.

Iesu tinimis

(Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

³³Kən e tuelef klok mətoarus-pən tri klok, nəpinəpən təmeiuaiu mirəfin nat. ³⁴Kən e tri kilok Iesu təmagət əfəməh məmə, “!Eloi, Eloi! ?Lama sapaktani?” Nipətin rəhan nəghatən təmə, “!Uhgin rəhak, Uhgin rəhak! ?Tahro nakatapəs io?”^x

³⁵Netənim neen kəmoatətul əh-ikin kəməsotəto wirən nəghatən un, kəmotən məmə, “Haləto-tu. Tətaun-in Elaija.” ³⁶Kən ilat kit təmaiu muwin miuw-pən wain u tagin e nat kit tame-ame tahmen e katən, marupər e nuwig tuwin o Iesu məmə otənim. Kən məmə, “Pəs-tu kotehm-tu məmə Elaija otuwa miləs-iəhau, o kəp.”^y

³⁷Məto Iesu təmagət əfəməh min, kən rəhan namegən tiet.

³⁸Kən əpəh e Nimə Rəha Uhgin, niməhan itəm tatəkulosig-in Ikin Tasim Agin Ikin, təməhap məsin kəiu əpəh ilis mətoarus-pə əpəh ləhau. ³⁹Kən etəm-iasol rəha mopael min itəm təmatətul e nikali Iesu, təmehm məmə tənimis min-nulan, kən in təmən məmə, “!Nipahrienən, suah u in Neti Uhgin pahrien!”

⁴⁰Nipitan neen kəmoatətul isəu motasipa moatehm. Ilat neen u Meri Maktala, ne iahunin iti Jemes əkəku ne Joses, ne Salome.^z ⁴¹Iləhal kəmatəhalətəu-pən Iesu nian təmətatig Kalili, mətahlasitu lan. Ilat nipitan tərət kəmotər kan əpəh Jerusalem ilat Iesu.

Josep təməhluag-in Iesu

(Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁴²Kən nian əh Iesu tənimis lan, in nian rəha nol əpen-əpenəən natimnat rəha Sapat, kən olawigin nian rəha Sapat, kəsolən wək lan. Tinehnaipən, ⁴³Josep in etəm Aramatia tinuwa. In etənim kit rəha kaonsel itəm katisiai-in. In nikin təməht pik nərəmərəən rəha Uhgin. Kən təməsəginən muwin ima Pailat ikin matəpəh-in nipəti Iesu. ⁴⁴Nian Pailat təməto məmə Iesu tinimis rəkis, kən təməut maun-in etəm-iasol rəha mopael min matəpəh ron məmə, “?Katən pahrien məmə Iesu tinimis rəkis?”

w 15:29 Sam 22:7; 109:25; Mak 14:58 x 15:34 Sam 22:1 y 15:36 Sam 69:21
z 15:40 Luk 8:2-3

⁴⁵Mæto etəm-iasol rəha mopael min təmə, “Nipahrienən, tinimis rəkis.” Pailat təmæto nəghatən un kən megəhan-in-pən nipəti Iesu kəm Josep. ⁴⁶Kən Josep təmuwin mos-nəmtin niməhan ruən kit muwa miləs-iəhau Iesu e nig kəməluau malpin lan, miləs muwin mələhəu-pən e nipəg kəpiel u kinəmel rəkis məmə okol suwit ikin. Kən məsoupəlpəlin-pən kəpiel asol kit mahtosig-in-pən nipəg kəpiel un lan. ⁴⁷Kən Meri Maktala ne iahunin iti Josep, ilau kəmuəplan ikin-u kəmələhəu-pən Iesu ikin.

Iesu tinəmegəh e rəhan nimisən
(*Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10*)

16 ¹Nian rəha Sapat tinuwa minuwın rəkis, kən Meri Maktala ne iahunin iti Jemes, ne Salome kəməhalos-nəmtin nat pien-pien min u nəmiəwilat təwir məmə okəhalol-pən e nipəti Iesu. ²Laulaugin aɡin mit tinatər e Sante, pətan miləhal un kəmatəhaluwın e suwit. ³Nian kəmatəhaluwın e suatip kən mətəhalən kəm iləhal min məmə, “?Karmə pah otasitu etəhal mahuin rəkis kəpiel asol əpəh e nipəg kəpiel?” ⁴Məto-inu kəpiel əh kəpiel asol. Məto nian kəməhaluwa iuəhkir, məhalətag-pən məhaləplan kinahuin rəkis kəpiel.

⁵Kəməhaluwın imə e nipəg kəpiel məhaləplan etəm aluə kit tatəpələh e rəhləhal-matip, tatuwin e kot əfəməh ruən kit, kən iləhal kəmahlaut pik ron. ⁶Kən təmən-ipən kəm iləhal məmə, “Səhaləgin pikən. Natəhaleam-in Iesu etəm Nasaret, etəm kəmətu-pər e nig kəməluau, məto in tikə u ikin-u roiu. In tinəmegəh rəkis e rəhan nimisən. Halehm-tu nəmeen u kəmələhəu-pən ikin. ⁷Kən roiu onakəhaluwın məhalən-ipən kəm rəhan min netənim məsəhalapəsən Pita, məmə in otaupən matuwın Kalili, kən onəkotuarisig-in motuwın motehm əh-ikin məmə inu tinəmən rəkis mihin ne kəm itəmat.”^a

⁸Kəmahlaiu məhaliet e suwit məhlagim, məto-inu kinəhaləgin pik matəhlasəp. Kən məhaluwın məsəhalənən nat kit ne kəm netənim məto-inu kinəhaləgin pik.

**[Nəghatən rəha Mak təmol namnun ikin-u kən netəm
pisin kotilpin ves 9 mətoarus-pən ves 20]**

Iesu təmiet-pa o Meri Maktala
(*Mat 28:9-10; Jon 20:11-18*)

⁹Nian Iesu təməmegəh min e Sante laulaugin aɡin, kən maupən miet-pa o Meri Maktala, aupən təməhg-iarəp narmin rat sepın lan. ¹⁰Kən Meri təmuwin mən-ipən kəm rəhan min netənim itəm kəmotan ilat min ilat aupən, məto nikilat titəhmə pik kən motasək. ¹¹Məto nian kəmotəto

a 16:7 Mat 26:32; Mak 14:28

məmә Iesu tinəmegəh rəkis e rəhan nimisən, kən miet-pa o pətan əh, məto ilat kəməsotənən nīpahrienən lan.

Iesu təmiet-pa o rəhan etəmim mil kəiu
(Luk 24:13-35)

¹²Uarisig, Iesu təmiet-pa o etəmim mil kəiu kəmasipən Jerusalem mətian e suatip, məto e nian əh nīpətin təmol pisin. ¹³Kən ilau kəmiatəlig min mian muən-ipən kəm ilau min neen, məto ilat kəməsotən minən nīpahrienən elau.

Iesu təmiet-pa o rəhan netəm lepin
(Mat 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Wək 1:6-8)

¹⁴Kən uarisig, Iesu təmiet-pa min o rəhan netəm lepin nian kəmotagwən matəhai ilat məmә, “Itəmat nakəsotahatətəən lak, rəhatəmat-kapə tiəkis pik.” Təməhai ilat məto-inu kəsotahatətəən e netəm kəmotəhm məmә tinəmegəh rəkis e rəhan nimisən.^b

¹⁵Kən mən-ipən kəm ilat məmә, “Otuwin motən-iarəp Namnusən Təwir kəm netəmim min e nitən min rafin.^c ¹⁶Etəm otəto Namnusən Təwir tahatətə lan kən mol baptais, Uhgın otosmegəh. Məto etəm təsahatətəən lan, Uhgın otol nalpinən asol kəm in.^d ¹⁷Kən netəm okotahatətə lak, Uhgın otol ilat kətol nat pispis min. Okotəhg-iarəp narmin rat tepət e nərgək, kən motəghat e nəghatən ik pisin pisin min.^e ¹⁸Ilat kotitun naskəlimən sinek u tatus itəm, motitun nənimən nat kətakonə lan, məto okol təsərəkinən ilat. Ilat motitun nələhəu-pənən nelmilat e netəm kotimis kotəmegəh.”^f

Iesu tinər matuwın e neai
(Luk 24:50-53; Wək 1:9-11)

¹⁹Kən nian İərəməərə Iesu tinəghat rəkis kəm rəhan min netəmim, kən Uhgın tinos minuwın e neai, kən in tatəpələh e nīkali Uhgın matip, ikin rəha nəsanənən ne nisialiən.^g ²⁰Kən rəhan min netəmim kəmotiet motuwın motamnus-iarəp rəhan nəghatən əpəh ikin min rafin. Kən İərəməərə tətəsitə elat matol nəmtətin tepət. Kən nəmtətin min əh koatol nəfigəmən məmә rəhalat nəghatən in nīpahrienən.^h

b 16:14 1 Kor 15:5 **c 16:15** Wək 1:8 **d 16:16** Wək 2:38 **e 16:17** Wək 2:4; 8:7
f 16:18 Luk 10:19; Wək 28:3-6 **g 16:19** Wək 1:9-11; 2:33-34 **h 16:20** Wək 14:3; Hip 2:3-4